

Styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds berättelse över fondens verksamhet och förvaltning under år 2002

Innehållsförteckning

VD-kommentar	3
Den forskningsstödjande verksamheten	5
Arbetsätt	5
Uppföljning och utvärdering	6
Projektuppföljning	6
Utvärdering av Riksbankens Jubileumsfond	10
Anslag till forskningsprojekt och infrastrukturellt stöd	12
Omkostnadsavgifter	13
Anslag till forskningsinitiering och konferenser m.m.	15
Nobelsymposier	16
Stipendier	17
Pro Futura	18
Forskarskolor	19
Forskarskolan i matematik med ämnesdidaktisk inriktning	19
Forskarskola i moderna språk	20
The Swedish School of Advanced Asia Pacific Studies – SSAAPS	20
Nordiska museets forskarskola för museianställda	22
Områdesgrupper	23
Områdesgruppen för forskning om kunskapssamhället	23
Områdesgruppen för forskning om Kultur – Säkerhet – Hållbar sambandsutveckling	25
Ny områdesgrupp för forskning om civilsamhället	28
Samarbete med riksdagen	28
Rösträtten 80 år	28
Stiftelsen Skapande Människa	29

Politiskt ledarskap och stora ledare	30
Internationella engagemang.....	30
European Foundation Centre	30
CNERP – Svenska kommittén för en ny europeisk forskningspolitik.....	31
The Millennium Development Goals	32
Collegium Budapest	33
Samarbete med Tyskland.....	34
Svenskt i Finland – finskt i Sverige	34
Projekt 2005.....	35
Kulturpolitisk forskning	36
Den ekonomiska förvaltningen.....	40
Årsredovisning	43
Förvaltningsberättelse.....	43
Stiftelsens ändamål	43
Årets verksamhet	44
Resultat och ställning.....	45
Finansiellt resultat.....	47
Redovisnings- och värderingsprinciper	52
Värdering materiella anläggningstillgångar.....	52
Värdering finansiella anläggningstillgångar	52
Värdering omsättningstillgångar.....	53
Värdering skulder	53
Beviljade forskningsmedel	53
Eget kapital.....	53
Noter (belopp i KSEK).....	55
Revisionsutlåtande.....	70
Donationernas marknadsvärde (belopp i KSEK).....	71

VD-kommentar

Hur skall svensk spetsforskning bäst stödjas? Tillsammans med Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap och Verket för innovationssystem har denna problematik ägnats åtskillig tankemöda under det gångna året. Denna fråga kommer naturligtvis också att vara på dagordningen under de närmast kommande åren.

Ett grundläggande problem för många universitetsämnen, vilket inte bara gäller för de s.k. småämnena, är att det inte finns tillräckligt många högkvalificerade lärare och forskare. Detta medför att forskningen riskerar att stagnera inom många områden. Det institutionella basstödet till huvuddelen av de bästa forskarna har minskat avsevärt under 1990-talet. Infrastrukturen för forskning har likaledes försvagats. Allt detta bidrar i sin tur till att alltför få talangfulla ungdomar söker sig till en forskarkarriär. Vi behöver därför finna nya vägar som säkerställer att forskarbegåvningarna ges möjlighet att utvecklas till framstående forskare som hävdar sig väl i en internationell konkurrens.

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond har därför slagit in på delvis nya vägar i sin forskningsstödjande verksamhet. Vi har bidragit till utvecklingen av nationella forskarskolor och till postdoktoral vidareutveckling genom särskilda insatser bl.a. genom Pro Futura vid det svenska kollegiet för avancerade studier i samhällsvetenskap och humaniora, SCASSS, i Uppsala. Detta stöd är riktat till de bästa yngre forskarna i landet. De är utsedda i en nationell konkurrens där alla landets universitet kunnat nominera sina allra bästa yngre postdoktorala forskare inom hela det humanistisk-samhällsvetenskapliga fältet. Detta program har nu verkat i tre år och blivit ytterst framgångsrikt och skulle kunna byggas ut ytterligare. Vår stiftelse har även öppnat möjlighet för professorer att söka lönemedel för egen forskning i och med att basanslagen för egen forskning har minskat drastiskt under de senaste 10–15 åren.

Även frågan om förstärkning av infrastruktur och miljöstöd har blivit föremål för diskussion under senare år. Frågan är nu om inte en mer radikal omläggning av forskningsstödet måste göras? Ett ytterligare skäl till diskussion om en ny inriktning av forskningsstödet är den nyligen träffade tvååriga överenskommelsen om kostnadstäckning för externfinansierade forskningsprojekt vid universitet och högskolor.

Definitionen av begreppet full kostnadstäckning är inte tillräckligt entydig för att man någorlunda lätt skall kunna dra upp klara gränslinjer mellan direkta och indirekta kostnader för forskning och mellan kostnader för forskning och för utbildning. Det finns dessutom andra principer för att hantera indirekta kostnader vad gäller EU-projekt. Man borde därför överväga att harmonisera dessa två regelverk.

Såsom redovisats i det förarbete som lett fram till det tillfälliga moratorium, som den ovan nämnda överenskommelsen innebär, bör statsmakterna medverka till en mera omfattande och långsiktig reform av forskningsfinansieringen. Denna reform borde också innefatta frågan om universitetens med-

finansiering av den externa forskningsverksamhetens indirekta kostnader. En naturlig tidpunkt för statsmakterna att redovisa sådana förslag är i samband med den kommande forskningspropositionen år 2004. Om dessa frågor inte får en tillfredsställande lösning i nästkommande forskningsproposition finns det än starkare incitament för en ny utformning av forskningsstödet från forskningsfinansiärernas sida.

Sannolikt kommer projektfinsieringen att reduceras till förmån för större programsatsningar även inom humaniora och samhällsvetenskap. En övergång till programstöd, om 6–10 år, skulle underlätta en långsiktig kunskaps- och kompetensutveckling och bidra till en tydligare profilering av lärosätena. Det skulle även sannolikt bidra till ökad forskarrörlighet och större samverkan över ämnes-, fakultets- och universitetsgränserna och härigenom verka kvalitetshöjande. Genom övergång från projekt till program- och miljöstödet ökar möjligheterna att sluta särskilda överenskommelser med de enskilda lärosätena som innebär en annan kostnadsfördelning än den som skall tillämpas i nu gällande överenskommelse.

Man skulle även kunna tänka sig ett kraftfullt stöd till spetsforskning genom att inrätta en institutmodell motsvarande den som finns i Tyskland (Max-Planck-Gesellschaft). Detta skulle innebära ett kraftigt avsteg från den hittillsvarande ordningen som varit den att forskningen skall utföras av universiteten. Naturligtvis kan det även utvecklas vissa mellanformer så att forskningen inte fullständigt separeras från den grundläggande högskoleutbildningen. Men sannolikt kommer institutforskningen successivt att växa i omfång.

Det är min förhoppning att man, i en situation där det totala samhällsekonomiska utrymmet för forskning inte ser ut att kunna utökas, skall finna former för att göra en rimlig arbetsfördelning mellan staten, stiftelserna och näringslivet vad gäller kraftsamling och koncentration av den internationellt högkvalitativa forskningen i vårt land.

Avslutningsvis har jag all anledning att i detta sammanhang rikta ett varmt tack till alla nu avgående ledamöter i fondens styrelse och beredningsgrupper. Jag vill särskilt vända mig till styrelsens högt värderade ordförande professor Stig Strömholm. Som jag framhöll i förra årets vd-kommentar har Riksbankens Jubileumsfond kommit att inta en alltmer framträdande ställning även i det europeiska forskningssamarbetet, vilket i allra högsta grad har underlättats av de insatser som Stig Strömholm kraftfullt har engagerat sig för. Hjärtligt tack!

Det är min övertygelse att vår nya ordförande, professor Eva Österberg, som har många framgångsrika RJ-projekt i bagaget kommer att fortsätta på denna nyorienteringens stig. Varmt välkommen!

Det har varit och är alltså efter tio år som vd i Riksbankens Jubileumsfond ett privilegium att få möjlighet att delta i utvecklingen av den kulturvetenskapliga forskningen i Sverige och i vår omvärld.

Dan Brändström

Den forskningsstödande verksamheten

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond stöder kvalificerad forskning i form av projektanslag till enskilda forskare eller forskargrupper som ansökt om anslag. Stiftelsen verkar aktivt inom vida fält av vetenskaplig forskning. Kompetensspridningen bland forskarna i styrelse och beredningsgrupper återspeglar detta förhållande. Styrelsen består därutöver av personer med ekonomisk och politisk sakkunskap. Denna personsammansättning gör att stiftelsen representerar ett stort erfarenhetsfält, och den har därmed en unik ställning som allsidigt kontaktorgan mellan olika forskningsområden, liksom mellan forskningen och andra centrala samhällsintressen.

Alltsedan Jubileumsfondens tillkomst har ett visst företräde getts åt samhällsvetenskapligt och humanistiskt orienterad forskning, inkluderande ämnesområdena juridik och teologi. En mycket kraftfull insats har under de senaste åren gjorts till förmån för den humanistiska forskningen. Stiftelsens ambition är att stödja de vida ämnesområdena humaniora och samhällsvetenskap till lika stora delar. Den medicinska forskningen erhåller stöd via Erik Rönnbergs donationer. Socialmedicinsk forskning stöds både inom Jubileumsdonationen och Kulturvetenskapliga donationen. Naturvetenskap och teknik stöds i mindre utsträckning via samarbetsprojekt inom humaniora och samhällsvetenskap.

I första hand prioriteras projekt, som inte naturligt tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom anslag från statliga forskningsråd eller andra myndigheter, vilka var för sig arbetar inom relativt avgränsade sektorer.

Stiftelsen är intresserad av att stödja fler- eller tvärvetenskapliga forskningsprojekt i vilka forskare från olika discipliner, fakulteter, orter eller länder samarbetar. Vid en översiktlig genomgång av de hittills beviljade anslagen finner man exempel på alltfler sådana forskningsprojekt, speciellt inom Kulturvetenskapliga donationens verksamhetsområde.

Arbetsätt

Det är styrelsen som fattar beslut om anslag från stiftelsen. Inkomna ansökningar har dessförinnan bedömts och prioriterats i en eller oftast flera av RJ:s beredningsgrupper. I var och en av dessa ingår några av styrelsens ledamöter och suppleanter, ett antal utomstående såväl nationella som internationella vetenskapliga experter samt några riksdagsledamöter. Ansökningarna har dessutom i den andra ansökningsomgången som regel bedömts av tre externa sakkunniga inom eller utom landet. Varje ansökan bedöms i förhållande till internationell standard och till såväl vetenskapliga kvalitetskriterier som samhällsrelevanskriterier.

Beslut om anslag till nya projekt fattas i två steg: Bedömningarna i det första steget grundas på korta, översiktliga ansökningar, *projektskisser*. Be-

redningsgrupperna väljer ut de ansökningar som bedöms ha högsta vetenskapliga kvalitet och samhällsrelevans och som utformats av forskare som bedöms vara kompetenta och lämpliga att bedriva projektet i fråga. Dessa forskare bereds därefter tillfälle att komma in med mer omfattande ansökningar. Övriga ansökningar avslås. I ett andra steg bedöms och prioriteras *fullständiga ansökningar* (i regel efter externa sakkunniggranskningar) inför de slutliga besluten i styrelsen.

Från och med år 2002 sker ansökan till RJ helt och hållet via Internet. Detta har inneburit att pappershanteringen nedbringats till ett minimum. Förutom att de sökande sänder in sina projektansökningar elektroniskt arbetar också RJ:s beredningsgruppsledamöter och de externa sakkunniga via RJ:s hemsida. Detta system har utprovats under det gångna året och kommer att förfinas till nästa ansökningsomgång.

I de fall ansökningarna gäller forskning som aktualiserar etiska frågor prövas dessa efter samma normer och på samma sätt som inom Vetenskapsrådet.

Ansökningar till Kulturvetenskapliga donationen har bedömts i enlighet med kriterierna i de av stiftelsen utfärdade anvisningarna, vilket inneburit att projekten särskilt granskats med hänsyn tagen till projektens gränsöverskridande karaktär, dvs. hur man avser att samarbeta mellan olika forskningsdiscipliner och över institutions-, fakultets- eller universitetsgränser. Dessutom prioriteras projekt med doktorandmedverkan.

Inom vissa områden, som bedöms angelägna men inte tillräckligt uppmärksammade, tillsätter stiftelsen ibland särskilda s.k. områdesgrupper. Deras uppgift är att kartlägga forskningsbehov och stimulera till vetenskaplig forskning och till informationsutbyte. Dessa grupper består av forskare från discipliner av betydelse för området samt företrädare för i sammanhanget viktiga samhällsintressen. Verksamheten kan beskrivas som kvalificerat forskningsförberedande arbete. Denna avslutas när man vunnit tillräcklig uppmärksamhet från forskarhåll och/eller från de myndigheter som har ansvar för att permanenta resurser tillförs området i fråga.

År 1997 beslöt styrelsen att inrätta en områdesgrupp för forskning om *kunskapssamhället* och år 2000 inrättades en områdesgrupp för forskning om *Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling*. En ny områdesgrupp för forskning om *civilsamhället* kommer att inleda sitt arbete under våren 2003. Dessa gruppers verksamhet beskrivs närmare längre fram.

Uppföljning och utvärdering

Projektuppföljning

Den regelmässiga uppföljningen och utvärderingen av pågående och nyligen avslutade projekt har inneburit att tolv projekt varit föremål för särskild granskning under år 2001: åtta projekt inom Jubileumsdonationen och fyra inom Kulturvetenskapliga donationen, varav ett projekt som beviljats som infrastrukturellt stöd, vilket utvärderats i särskild ordning. Syftet med upp-

följningen har varit att granska de vetenskapliga resultaten och göra bedömningar av projektens struktur och resurstilldelning. Därutöver har ett syfte varit att genom samtal med rektorer, dekaner, forskare och doktorander utröna dagens och framtidens villkor för kunskapsutvecklingen inom berörda fakultetsområden. Från och med förra året har tidigare sakkunniga varit närvarande vid flera av projektbesöken samt även en representant för Riksdagens revisorer.

Under året har projektledare vid Uppsala, Stockholms, Umeå, Linköpings och Örebro universitet samt vid Handelshögskolan i Stockholm, Kungl. biblioteket, Svenska Linné-sällskapet och Stiftelsen Silvermuseet i Arjeplog kontaktats, och dessa har erhållit följande frågor vilka besvarats skriftligen och kommenterats muntligen vid projektbesöket:

1. Vilka vetenskapliga publikationer har projektet genererat?
2. Har projektet genererat uppslag till nya forskningsinsatser (gäller särskilt för avslutade projekt)?
3. Har projektets medarbetare medverkat med bidrag vid nationella eller internationella symposier? Om ja, ange vilka.
4. Har projektet medfört att Du eller någon av Dina medarbetare blivit inbjuden som gästforskare vid något annat lärosäte? Likaledes är det av intresse att få reda på om arbetet i projektet stimulerat till att gästforskare inbjudits till Din institution.
5. Vilka utbildningseffekter har erhållits genom projektet? Har t.ex. doktorander deltagit? Om ja, ange namn och ålder. Därtill bör det beläggas om särskilda läromedel har tillkommit med anknytning till projektet.
6. Vilka forskningsinformativa inslag har förekommit under projektets gång och/eller efter projektets avslutning?

Slutligen efterfrågades en ekonomisk redovisning av projektmedlens användning till löner, utrustning, resor, lokala omkostnadsavgifter (lokaler, institutions- och universitetskostnader) och eventuellt övriga omkostnader.

Beredningsgruppen för ekonomi, geografi m.m. besökte Umeå universitet den 22 oktober 2002. Nedanstående två projekt valdes ut för besöket. Dessutom informerade docent Lars Westin – som är föreståndare vid Centrum för regionalvetenskap, CERUM – om verksamheten vid denna centrumbildning vid Umeå universitet.

Professor Olle Krantz – J1996-0580

Utvidgade historiska nationalräkenskaper för Sverige 1800–1990

Institutionen för ekonomisk historia

Anslag t.o.m. 1998

Totalt beviljat: 1 000 000 kr

Filosofie doktor Ola Henfridsson – J2000-0401

Sociala implikationer av elektronisk handel: En studie av ny informationsteknik i människors vardagsliv

Institutionen för informatik

Anslag t.o.m. 2002

Totalt beviljat: 2 000 000 kr

Beredningsgruppen för beteendevetenskap, socialmedicin m.m. bestämde sig detta år för att göra en tematisk utvärdering med tema ”forskning om barn och ungdomar” och valde därvid ut tre projekt som inbjöds till fondens kansli den 18 november.

Professor Karin Aronsson – J1999-0341

Kulturreception och socialisation – Samtalsanalys av kamratsamspel i skolmiljö

Tema Barn, Linköpings universitet

Anslag t.o.m. 2002-12-31

Totalt beviljat: 2 135 000 kr

Professor Berit Hagekull – J1999-0507

Anknytning och religiositet

Institutionen för psykologi, Uppsala universitet

Anslag t.o.m. 2002-12-31

Totalt beviljat: 797 000 kr

Professor Håkan Stattin – J1999-0525

Problem bland ungdomar i dag: Vad kan föräldrar göra?

Institutionen för samhällsvetenskap, Örebro universitet

Anslag t.o.m. 2001-12-31

Totalt beviljat: 1 165 000 kr

Beredningsgruppen för statsvetenskap, juridik, statistik m.m. besökte Stockholms universitet den 30 oktober 2002. Nedanstående tre projekt valdes ut för besöket.

Professor Christian Diesen – J1997-0011

Värdering av utsagor
Juridiska institutionen
Anslag t.o.m. 2001
Totalt beviljat: 2 842 000 kr

Professor Åke Svensson – J1998-0190

Spridning av smittsamma sjukdomar – utveckling av statistiska analysmodeller
Institutionen för matematisk statistik
Anslag t.o.m. 2003
Totalt beviljat: 2 090 000 kr

Professor Rune Premfors – J1999-0378

Ämbetsmannastaten och dualismen
Stockholms Centrum för forskning om offentlig sektor
Anslag t.o.m. 2002
Totalt beviljat: 2 210 000 kr

Beredningsgruppen för Kulturvetenskapliga donationen gjorde under året två kortare besök: dels vid Stockholms universitet den 13 mars 2002:

Professor Sven-Erik Sjöstrand – K1998-5150

Flöden: Konst och företag, estetik, teknik och ekonomi (Fields of Flow)
Handelshögskolan i Stockholm
Anslag t.o.m. 2003-12-31
Hittills beviljat: 18 800 000 kr

dels i Uppsala den 22 mars 2002:

Professor Carl-Olof Jacobson – K1994-5209

Vetenskaplig utgåva av Carl von Linnés brevväxling
Svenska Linné-sällskapet
Anslag t.o.m. 2004-12-31
Hittills beviljat: 16 540 000 kr

Beredningsgruppen för Kulturvetenskapliga donationen gjorde dessutom ett längre projektbesök den 19–21 augusti 2002.

Filosofie doktor Ingela Bergman – K1998-5116

Människan, elden och landskapet: Fångstsamhällets etablering och ekologiska förutsättningar i Norrlands inland 9000-6000 BP

Stiftelsen Silvermuseet, Arjeplog

Anslag t.o.m. 2003-12-31

Totalt beviljat: 11 000 000 kr

Under år 2001 beslöt RJ att pröva ett nytt tillvägagångssätt vid utvärderingen av det infrastrukturella stödet. Utvärderingsföretaget *Kunskapsbolaget* har anlåtats och två av dess medarbetare, Björn Kärrberg och Tage Nordkvist, har utifrån företagets ”generella modell för uppföljning av projekt” under hösten 2001 utvärderat ett infrastrukturprojekt vid Svenska filminstitutet som redovisats i början av år 2002 (se RJ:s Årsberättelse 2001). Som ett resultat av denna utvärdering har projektet slutgiltigt kunnat föras i hamn. Företaget har också givits uppdraget att kommentera RJ:s administrativa rutiner för kontraktsskrivning och uppföljning. Detta har lett fram till en ny text för kontrakt med forskningsprojekten. Under år 2002 har Kunskapsbolagets medarbetare Håkan Johansson med ett mycket gott resultat utvärderat nedanstående projekt vid Kungl. biblioteket. Detta projekt har genererat resultat som kommer att vara till stor hjälp för ett antal infrastrukturprojekt som beviljats under det innevarande året och som sysslar med bildhantering.

Överbibliotekarie Tomas Lidman – In2000-7033

Bilddatabaser och digitalisering – plattform för ABM-samverkan

Kungl. biblioteket

Anslag t.o.m. 2002-12-31

Totalt beviljat: 3 000 000 kr

Utvärdering av Riksbankens Jubileumsfond

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond grundades 1962 genom ett beslut i riksdagen och genom en donation från Sveriges Riksbank, som därmed ville uppmärksamma bankens 300-årsjubileum 1968 och samtidigt främja ”ett angeläget nationellt ändamål”. Stiftelsens stadgar fastställdes i december 1964 och de första forskningsanslagen beviljades under 1965. Riksbankens Jubileumsfond har sålunda snart verkat i fyrtio år. Under denna tid har RJ beviljat mer än 5 miljarder svenska kronor (2002 års penningvärde) till vetenskaplig forskning.

Riksbankens Jubileumsfond har dock inte varit föremål för någon ingående utvärdering under denna långa period. Styrelsen har därför beslutat att en sådan borde genomföras och därvid omfatta RJ:s hela verksamhet, såväl den forskningsstödjande som den finansiella. Valet av tidpunkt hade samband med att det snart är tio år sedan RJ genom riksdagens beslut om utskiftningen av löntagarfonderna tillfördes den s.k. Kulturvetenskapliga donationen. Samtidigt inrättades av samma medel ett antal nya stora forskningsstiftelser. Forskningsstiftelserna och RJ har enats om att analysera de nya forskningsfinansiärernas roll i svensk forskningsfinansiering inom ramen för ett större gemensamt finansierat forskningsprojekt, vars resultat skall redovisas år 2004.

Styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond beslutade därför den 21 mars 2002 att utvärdera sin verksamhet. Beslutet innefattade 1) en bred analys och bedömning av RJ:s forskningsstödjande verksamhet, 2) RJ:s finansiella verksamhet och 3) delfinansiering av det s.k. Stiftelseprojektet 2004, som fokuserar stiftelsernas roll i det nationella forsknings- och högre utbildningssystemet. Styrelsen beslutade samtidigt att avdela 0,8 miljoner kronor inom ramen för budgeterade medel för infrastrukturella insatser från Jubileumsdonationen för budgetåret 2002 för delarna 1 och 2 och från Kulturvetenskapliga donationen totalt 2 miljoner kronor för del 3 fördelat på budgetåren 2002 och 2003 med 1 miljon kronor/år.

Ansvariga för RJ-utvärderingen är en arbetsgrupp bestående av professor Bengt Stenlund, f.d. rektor vid Åbo Akademi, ordförande, professor Margareta Bertilsson, Köpenhamns universitet och professor Francis Sejersted, Universitetet i Oslo. Gruppens sekreterare är professor Thorsten Nybom, Örebro universitet. Från RJ:s kansli medverkar forskningssekreterare Anna-Lena Winberg. Direktörerna Lennart Nilsson och Claes de Neergaard har erhållit uppdraget att utvärdera RJ:s finansiella verksamhet och ekonomiska förvaltning.

I direktiven till RJ-utvärderingen betonas bl.a. att utvärderingen i första hand bör inriktas på perioden 1990–2001 men även innefatta en kortfattad tillbakablick på perioden 1965–1989. En viktig utgångspunkt för utvärderingen är att söka bedöma i vad mån forskningsstödet legat i linje med RJ:s stadgar: Har anslagen varit brett fördelade mellan olika områden? Har man stött stora långsiktiga program? I vad mån har kravet på samhällsrelevans – som underströks vid RJ:s tillkomst – tillgodosetts? I direktiven uppmärksammas vidare frågan om hur RJ utnyttjat sin under 1990-talet – bl.a. genom tillkomsten av Kulturvetenskapliga donationen år 1993/94 – återvunna position som ledande finansiär av humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Har denna stärkta ställning inneburit att RJ har gjort nya och andra prioriteringar, inte minst i förhållande till de statliga forskningsråden och sektorsorganen? I samband därmed bör utvärderarna även undersöka vilka samverkansformer med andra finansiärer – såväl statliga som privata – som RJ varit engagerat i. I vad mån och inom vilka områden har RJ samverkat med de nya stiftelserna respektive de statliga forskningsråden och sektorsorganen?

Styrelsen skriver vidare i direktiven att RJ:s avsättning till extra insatser också bör analyseras. I slutet av 1990-talet beslutade RJ:s styrelse att göra kraftfulla, riktade satsningar på stöd till doktorander, nya forskarskolor och postdoktorala tjänster. Dessa åtgärder initierades i dialog mellan forskarsamhället och RJ. Utvärderarna bör analysera dessa riktade insatser och samtidigt överväga om RJ har skäl att fortsätta med denna typ av riktad stöd.

När det gäller direktiven till utvärderarna av den finansiella verksamheten (RJ fick från 1988 rätt att själv förvalta sin förmögenhet) skriver styrelsen bl.a. att utvärderarna bör granska de styrmekanismer som finns (och har funnits) och försöka bedöma i vilken utsträckning de är ändamålsenliga. De bör också försöka bedöma hur placeringsverksamheten sköts t.ex. i förhållande till placeringspolicyn. En ytterligare fråga gäller att söka bedöma resultaten av att RJ sedan 1988/1989 beslutat sköta sin finansförvaltning internt med egen fast anställd personal. Här finns skäl att göra jämförelser med andra stiftelser, vilka i flera fall valt andra lösningar.

RJ-utvärderingen kommer att avslutas våren 2004. Avrapporteringen kommer med tiden att koordineras med avslutningen av det s.k. Stiftelseprojektet. Utvärderingen av RJ:s finansiella verksamhet kommer att redovisas redan våren 2003.

Anslag till forskningsprojekt och infrastrukturellt stöd

Riksbankens Jubileumsfond har under det gångna året beviljat drygt 350 miljoner kronor i anslag till forskningsändamål. Den budgeterade anslagsnivån är oförändrad i förhållande till förra året.

Söktrycket är mycket högt. Vid årets ansökningstillfälle inkom totalt 779 nya ansökningar, vilket är totalt 65 färre än föregående år. Till Jubileumsdonationen inkom 448 ansökningar. Av dessa beviljades 44 ansökningar. Till Kulturvetenskapliga donationen inkom 234 ansökningar. Här kunde 17 ansökningar slutligen beviljas inklusive ett planeringsanslag.

Infrastrukturellt stöd beviljas i form av engångsanslag. Detta stöd avser insatser som syftar till att främja framtida forskning. Under 2002 budgeterades 8 miljoner kronor inom Jubileumsdonationen och 40 miljoner kronor inom Kulturvetenskapliga donationen för detta ändamål. Totalt inkom 97 ansökningar, därav beviljades sammanlagt 32. Förra året beviljades 14 av 59 ansökningar.

Den totala andelen beviljade forskningsprojekt från kvinnliga huvudsökande är i jämförelse med föregående år lika stor, 32 %. Däremot är det totala antalet deltagande kvinnliga forskare i RJ:s projekt något högre – ca 35 %.

Stiftelsen har utöver dessa anslag beviljat 83 symposieanslag (se nedan).

Inom Kulturvetenskapliga donationens budgeterade medel för infrastruktursatsningar märks i år bl.a. olika satsningar på stöd till projekt som rör bildhantering och bildarkivering: en totalinventering av de illuminerade handskrifterna i svenska arkiv och bibliotek, dokumentation av Kungliga Dramatiska Teaterns videor och Kungliga Operans scenografimodeller och ett projekt

vid Sveriges Teatermuseum som skall utarbeta en metodik för digital dokumentation av scenföreställningar inom olika genrer för framtida forskning och utbildning.

Även i år ges stöd till nya projekt för uppordning, bevarande och digitalisering av arkivmaterial. Däribland märks särskilt projekt om Vadstenahandskrifterna, om skanning av medeltida pergamentsomslag i Riksarkivet och av Strindbergs anteckningar i böckerna i hans bibliotek, dokumentation av källmaterial från IT-företag i obestand samt fortsatt stöd till arbetet med en komplett samisk bibliografi. Pressarkivet vid Statsvetenskapliga institutionen i Uppsala har fått stöd för att pröva och utvärdera möjligheterna av ett nationellt elektroniskt pressarkiv genom att skapa ett system som möjliggör fritextsökning i ett omfattande tidningsmaterial.

I år är RJ med om att stödja etableringen av ett internationellt ledande *centre of excellence* för leksaksforskning och lekforskning under namnet Stockholm International Toy Research Centre (SITREC) vid Kungl. Tekniska Högskolan. RJ har också avsatt infrastrukturmedel för att stödja det fortsatta arbetet med *The European Values Study* och *The World Values Survey* som är två parallella, mycket omfattande studier av individuella värdesystem. Fyra intervjuomgångar med stora representativa befolkningsurval har genomförts i sammanlagt 75 länder, som representerar ca 80 % av jordens befolkning. Studien är inriktad på individuella värderingar inom områden som demokrati, politik, ekonomi, arbetsliv, familj, könsroller, migration, religion, moral, social tillit, etc. Den longitudinella uppläggningsen och den stora täckningen gör studien mycket relevant för en rad humanistiska och samhällsvetenskapliga discipliner. Projektledare i Sverige är professor Thorleif Pettersson vid Uppsala universitet.

Professor Albert Tuijnman vid Stockholms universitet har utsetts till huvudredaktör för den tredje upplagan av *The International Encyclopedia of Education*. Den svenska insatsen i detta arbete stöds i år av RJ. Verket kommer att innehålla uppskattningsvis 1 650 artiklar i 15 eller 16 band, skrivna av 1 500 författare som representerar de flesta länder i världen. För närmare presentation av samtliga infrastruktursatsningar se avsnittet Nya forskningsprojekt 2002.

Omkostnadsavgifter

Beviljade anslag från RJ disponeras enligt särskilda villkor som anges i kontrakt med varje anslagsmottagare. De flesta av dessa fördelade anslag administreras av statliga universitet och högskolor, som då också är arbetsgivare för den personal som avlönas från anslagen. För anslagsmedel som utbetalats efter den 1 juli 1991 har utöver ett omkostnadspålägg på 13,6 % tillkommit ett påslag för mervärdesskatt på ca 8,7 % räknat på projektanslaget. För anslag efter den 1 juli 1994 som administreras via statliga högskoleenheter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde, har RJ räknat med ett påslag på 10 % för lokalkostnader på de belopp som beräknats för själva forsknings-

projekten. Hos andra anslagsförvaltare än universiteten, såväl statliga som privata, är de omkostnadsavgifter som tas ut oftast lägre.

Frågan om full kostnadstäckning (täckning av overheadkostnader, täckning av indirekta kostnader) har diskuterats under lång tid i bl.a. flera forskningsutredningar och propositioner. Senast behandlades den i propositionen 2000/01:3 Forskning och förnyelse. I propositionen ges bl.a. en kortfattad översikt över frågans hantering under 1990-talet.

Under våren 2001 träffades en överenskommelse mellan Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och de fyra forskningsfinansierande myndigheterna Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap (FAS), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) samt Verket för innovationssystem (Vinnova) angående täckning för indirekta projektkostnader. I överenskommelsen kom parterna även överens om att initiera ett projekt som syftar till att kartlägga enskilda forskningsprojekts faktiska kostnader. Projektet skulle avse såväl lokalkostnaderna som indirekta övriga kostnader.

Parterna var överens om att inbjuda forskningsstiftelserna och Riksbankens Jubileumsfond att delta i en särskild tillkallad arbetsgrupp. Denna grupp tillsattes i slutet av 2001 med uppgift att överväga hur ett system för full kostnadstäckning skulle kunna utformas. Arbetsgruppen med f. statsrådet Ingemar Mundebo som ordförande har bestått av 16 representanter för sju lärosäten och sex externa finansiärer, däribland Riksbankens Jubileumsfond.

I mitten av oktober 2002 lämnade gruppen sin slutrapport innehållande förslag till ny överenskommelse som fr.o.m. den 1 januari 2003 skall ersätta den tidigare nämnda överenskommelsen mellan SUHF och vissa statliga finansiärer. Förslaget till den nya överenskommelsen innebär ett påslag för indirekta kostnader om 18 % och ett påslag för lokalkostnader om 17 %, dvs. sammanlagt 35 %. Därutöver tillkommer mervärdesskatt på ca 8,7 %.

Arbetsgruppen biträdades i sitt arbete av en beräkningsgrupp sammansatt av ett antal ekonomer vid olika universitets- och högskoleförvaltningar. Beräkningsgruppen kom fram till att andelen direkta lokalkostnader och övriga indirekta kostnader motsvarar ett påslag om 52 % på direkta löne- och driftkostnader. På forskningsfinansiärernas förslag uppdrogs åt revisions- och konsultbolaget Öhrlings PricewaterhouseCoopers att genomföra en oberoende granskning av beräkningsgruppens förslag. Denna granskning redovisas också i slutrapporten. Bland annat anser bolaget att den definition som gjorts av statsmakterna avseende ”full kostnadstäckning” inte är tillräckligt entydig för att fastställa lämplig metod för att fördela de indirekta kostnaderna. Bolaget menar också att systemet med full kostnadstäckning inte innehåller incitament för att hålla kostnaderna nere. Bolaget framhåller vidare bl.a.:

- att kostnadsstruktur och redovisningsupplägg i väsentlig omfattning varierar mellan olika lärosäten och att avsaknaden av en enhetlig och transparent redovisning är en brist som bl.a. leder till att forskningsfinansiärerna inte på ett enkelt sätt kan bedöma innehåll och rimlighet i ett lärosätes kostnader eller jämföra olika lärosätens kostnader med varandra (Det är

- viktigt att budgeteringen och redovisningen/uppföljningen är av sådan kvalitet och jämförbarhet att det är möjligt att utvärdera projekt och utfall.),
- att en enda påläggsprocent slår olika mellan lärosätena eftersom de har olika synsätt på vad som skall betraktas som direkta och indirekta kostnader,
  - att ett system med flera olika procentsatser samtidigt skulle innebära större administration med minskad enkelhet och smidighet i tillämpningen (Det gäller att finna en balans mellan enkelhet och rimlig rättvisa.),
  - att behov av att harmoniera hanteringen av indirekta kostnader med vad som gäller vid EU-projekt kan finnas,
  - att lärosätenas lokalkostnader uppfattas som höga och frågan är om möjligheterna att utnyttja lokaler utnyttjas tillräckligt.

Avslutningsvis skall framhållas att arbetsgruppen enhälligt konstaterar att en mera långsiktig lösning är möjlig endast genom ett nytt beslut av riksdag och regering om finansiering av forskning vid universitet och högskolor, ett beslut som också omfattar fullkostnadsprincipens innehåll och utformning. Samtidigt är det viktigt att få en lösning för de allra närmaste åren. Gruppen föreslår därför en lösning i två etapper, dels en ny överenskommelse att gälla fr.o.m. den 1 januari 2003 och tills vidare, dels ett fortsatt arbete för att frågan i sin helhet ingående prövas i samband med kommande forskningsproposition år 2004. Då en sådan proposition kan beräknas komma att gälla fr.o.m. år 2005 skulle alltså den överenskommelse som gruppen nu föreslår komma att tillämpas i två år.

RJ:s styrelse har vid sammanträdet den 31 oktober efter en ingående diskussion beslutat biträda förslaget för en tvåårsperiod.

Anslag till forskningsinitiering och konferenser m.m.

Riksbankens Jubileumsfond har sedan flera år tillbaka kunnat notera en ökad efterfrågan från forskarsamhället om anslag till större eller mindre konferenser, forskningsplanering och uppbyggnad av vetenskapliga nätverk. Styrelsen har därför avsatt särskilda medel till sådana ändamål, vilka kan sökas fortlöpande över året. Ansökningarna omspannar ett stort fält, t.ex. bidrag till internationella konferenser i Sverige, arbetskonferenser rörande nya forskningsområden, seminarieverksamhet eller förberedelser av nya forskningsprogram eller projekt. Många av dessa ansökningar inges parallellt till RJ och andra forskningsfinansiärer.

Till bilden av dessa initierande och kartläggande insatser hör vidare att RJ härutöver regelmässigt anordnar egna symposier och seminarier, ibland tillsammans med andra forskningsstödande organ inom eller utom landet. RJ medverkar även i olika forskningsinformativa aktiviteter. Dit hör exempelvis RJ:s mångåriga stöd till utgivningen av *Forskning & Framsteg*.

Stiftelsens styrelse har i budgeten för 2002 avsatt 11 500 000 kr för att stödja forskningsinitiering, konferenser, seminarier och forskningsinformativa

insatser. Under 2002 behandlades 160 sådana ansökningar varav 53 (33 %) hade inkommit från kvinnliga huvudsökanden. 83 ansökningar, av vilka 30 (38 %) var ingivna av kvinnliga forskare, beviljades ett sammanlagt belopp på 11 500 000 kr.

I linje med sitt uppdrag stöder Riksbankens Jubileumsfond en rad forskningsaktiviteter, vilka behandlar problem av allmänt samhällsligt intresse. Det är därför mycket viktigt att forskningsresultaten blir kända i samhället och blir föremål för diskussion, kritisk granskning och användning. RJ har därför på olika sätt försökt medverka till att ett sådant informationsutbyte underlättas. Under året har flera nationella och internationella aktiviteter bedrivits i syfte att följa och sprida kännedom om den forskning som stöds och att stimulera informationsutbyte om forskningsresultat mellan olika grupper i samhället.

Ett av engagemangen inom ramen för avsättningen för forskningsinstitiering, konferenser, seminarier och forskningsinformativa insatser har varit stödet till de årligen återkommande svenska historiedagarna. De Svenska Historiedagarna är en ideell förening som bildades 1993 för att stimulera historisk forskningsinformation och bredda kontakterna mellan fackhistoriker och en historieintresserad allmänhet. RJ har sedan 1995 såsom en av många finansiärer stött denna förening och därigenom sökt att bidra till denna betydelsefulla forskningsinformativa insats. De Svenska Historiedagarna hölls det gångna året i Tartu, Estland.

Bland många beviljade anslag kan nämnas samarbetet med Riksmarskalksämberet beträffande de kungliga akademiernas seminarier på Kungliga Slottet med anledning av Stockholms stads 750-årsjubileum. Dessa seminarier sändes i Sveriges Television under rubriken Kunskapens krona.

Nobel symposier

Sedan 1966 har Riksbankens Jubileumsfond deltagit i finansiering av Nobelstiftelsens symposier. Till att börja med skedde detta i form av årliga anslag. Symposieverksamheten kan numera helt finansieras med avkastningen från en särskild symposiefond inom Nobelstiftelsen. Denna fond började byggas upp 1979 genom en grunddonation i form av ett treårigt anslag från Riksbankens Jubileumsfond, genom bidrag och royalties från Nobelstiftelsens egen informationsverksamhet samt genom fyra årliga bidrag från Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse. Symposieverksamheten leds av en kommitté med representanter för de fem Nobelkommittéerna, Ekonomipriskommittén, Riksbankens Jubileumsfond och Wallenbergsstiftelsen med Nobelstiftelsens verkställande direktör som ordförande. Hittills har 123 Nobel symposier genomförts. De har ägnats vetenskapliga genombrottsområden av central kulturell eller samhällslig betydelse och har fått en mycket stark internationell ställning.

Stipendier

I nu gällande stadgar för RJ anges att ”hinder föreligger inte mot att tillskott till stiftelsens medel kan ske i form av donation från enskild”. En sådan donation erhöles 1992 från den år 2000 avlidne hemmansägaren Erik Rönnberg, Fagerdal, Hammerdal. Donationen ingår nu i RJ:s förmögenhetsmassa och förvaltas tillsammans med övriga tillgångar. Värdet av donationen uppgick vid årsskiftet 2002/2003 till ca 16 miljoner kronor. Avkastningen skall av RJ delas ut ”i form av treåriga forskarstipendier (s.k. post doc. stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet (KI) i Stockholm för vetenskapliga studier av åldrande och åldersrelaterade sjukdomar”. Nuvarande stipendiater är dr Zhi-Zhong Guan och dr Jing-Jing Pei, Neurotec, sektionen för geriatrik.

Ytterligare en donation erhöles vid slutet av 1994 och med ett tillägg i slutet av 1996 från Erik Rönnberg. De nya donationerna uppgick till 2,5 miljoner kronor och skall liksom den tidigare donationen ingå i RJ:s förmögenhetsmassa och förvaltas tillsammans med RJ:s övriga tillgångar. Det samlade marknadsvärdet uppgår vid årsskiftet till 5,5 miljoner kronor. Avkastningen av den nya donationen skall av RJ delas ut ”i form av treåriga forskarstipendier (s.k. post doc. stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet i Stockholm för vetenskapliga studier av sjukdomar under de tidiga barnaåren”. Nuvarande stipendiat är dr Carina Lothian, institutionen för kvinnors och barns hälsa. På grund av att den tidigare utnämnde stipendiaten Lars Nilsson ej har kunnat utnyttja sitt stipendium har detta stipendium tilldelats dr Vesna Jelics, Neurotec, sektionen för geriatrik.

Nils-Eric Svenssons fond instiftades 1993 och skall, enligt styrelsens beslut, sträcka sig till utgången av år 2015. Enligt detta skall RJ årligen göra en avsättning så att minst 150 000 kr i 1994 års penningvärde kan delas ut varje år.

Ändamålet för Nils-Eric Svenssons fond är att genom stipendiering främja ett ömsesidigt forskarutbyte inom Europa. Nils-Eric Svenssons fond skall ge möjlighet dels för yngre disputerade svenska forskare att resa och under kortare tid vistas i en framstående europeisk forskningsmiljö, dels för yngre europeiska forskare att vara verksamma vid en svensk forskningsinstitution.

Vid en prisceremoni i Riksdagshuset den 21 mars 2002 uppmärksammades fyra mottagare av stipendierna ur Nils-Eric Svenssons fond. Stipendierna utdelades till:

– Fil. dr Lena Sjögren, antikvetare vid Stockholm universitet med projektet *The past in the past. A Study of the reuse of Minoan architecture during the Archaic periods on Crete*, inbjuden till Study Center for East Crete.

– Fil. dr Maria Zackariasson, etnolog vid Uppsala universitet med projektet *Ungdomar och demokrati. Alternativa politiska rörelser och ungdomars demokratiska engagemang*, inbjuden till universitetet i Hull.

– Dr Daan Vandenhoute, från Institutionen för skandinaviska språk vid universitetet i Gent. Dr Vandenhoute är inbjudan att komma till Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi vid Uppsala universitet för att där arbeta med ett projekt benämnt *Ekonomi – autonomi*. En undersökning av litteraturkritiken som institutionell praktik.

Stipendierna (100 000 kr vardera) överlämnades av Ulla Kalén-Svensson hustru till framlidne Nils-Eric Svensson. Juryn för urval av de svenska stipendierna bestod av professorerna Stig Strömholm (ordf.), Christer Jönsson, Gunnar Törnqvist och Rune Åberg med verkställande direktören Dan Brändström som föredragande. Den tredje stipendiaten utses efter förslag från fristående europeiska forskningsstiftelser med anknytning till den s.k. Haagklubben, vars styrelse årligen nominerar en kandidat varefter RJ:s presidium fattar det definitiva beslutet.

Ytterligare ett stipendium delades ut vid denna prisceremoni. Stiftelsens ordförande Stig Strömholm överlämnade RJ:s "Forschungspreis für Deutsche Wissenschaftler" inom ramen för det ömsesidiga utbytesavtalet med Alexander von Humboldt-Stiftung. Priset utdelades till den framstående tyske forskaren Professor Dr Gunnar Müller-Waldeck, Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald, Institut für Deutsche Philologie. Professor Müller-Waldeck har inbjudits att komma till institutionerna för kultur och medier samt moderna språk vid Umeå universitet. Ett avtal mellan stiftelserna innebär att RJ delar ut ett pris till en framstående tysk forskare för vistelse vid någon forskningsinstitution i Sverige och att Alexander von Humboldt-Stiftung ger ett motsvarande pris till en framstående svensk forskares vistelse i Tyskland.

Genom de donationer, som under de senaste åren överlämnats till RJ för att där samförvaltas med grunddonationen närmar sig RJ liknande större fonder i bl.a. Finland, Frankrike och Tyskland. Denna form för samförvaltning, som dessa fonder ger prov på, bidrar till effektiv förmögenhetsförvaltning, samtidigt som professionell fördelning av anslag till vetenskaplig forskning kan garanteras.

Pro Futura

Programmet Pro Futura med fem Torgny Segerstedt-forskare, som beviljades medel år 2000, har visat sig vara en stor framgång för att främja samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning på den postdoktorala nivån. Det fanns alltså starka skäl för RJ att nästföljande år bereda ytterligare forskare möjlighet att ingå i programmet. Den 23 april 2002 mottog tre nya Torgny Segerstedt-forskare officiellt sina diplom vid en ceremoni i Kanslersrummet i Universitetshuset i Uppsala. De tre forskarna som utsetts var filosofie doktorerna Lena Halldenius, filosofi, Lunds universitet, Coco Norén, lingvistik, Uppsala universitet, och Christofer Edling, sociologi, Stockholms universitet.

Efter en välkomsthälsning av Uppsala universitets rektor professor Bo Sundqvist, talade RJ:s ordförande Stig Strömholm under rubriken Institutes for advanced study and the Torgny Segerstedt national postdoctoral programme. Därefter överlämnades diplomerna efter ett kort tal av talmannen Birgitta Dahl. Professor Björn Wittrock, föreståndare för SCASSS i Uppsala, som är värdinstitution för stipendierna, presenterade sedan respektive stipendiat.

Torgny Segerstedt-föreläsningen hölls av professor Knud Haakonsen, Boston University, under rubriken Ethics as a Social Science. Ceremonin inra-

mades av wienerklassisk musik framförd av Anna Ljungberg och Elin Rubinsztejn och avslutades med rektors reception.

Forskarskolor

Forskarskolan i matematik med ämnesdidaktisk inriktning

För att stärka matematikämnet i skolan beslutade RJ år 2000 att satsa 45 miljoner kronor som ett engångsanslag på en nationell forskarskola i matematik med ämnesdidaktisk inriktning. Forskarskolan kommer att få stor betydelse för att påskynda framväxten av detta i Sverige ännu ganska utvecklade forskningsfält.

Forskarskolan startade sin verksamhet i augusti 2001. Totalt deltar 21 doktorander varav 15 finansieras från RJ:s anslag och 6 via Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté. Doktoranderna har sin hemvist vid tio olika högskolor/universitet från Luleå i norr till Kristianstad i söder. I de flesta fall finns doktoranderna vid matematiska institutioner. Könsfördelningen bland doktoranderna är jämn.Handledningen sker i samverkan mellan matematiker, matematikdidaktiker och pedagoger. Många av institutionerna har anlitat utländska forskare inom matematikdidaktik som biträdande handledare för att stärka miljöerna.

Tre gemensamma kurser har hittills hållits inom forskarskolan, en i Umeå hösten 2001, en i Göteborg och Stockholm under vintern 2001/02 och en i Linköping i augusti/september 2002. Alla kurserna behandlade olika aspekter på matematikdidaktiken respektive didaktiken som forskningsfält. Kurserna bedrivs genom sammandragningar på kursorterna med förberedelser, uppgifter och seminarier på hemmainstitutionen som stöd. Lärarna har varit inbjudna specialister, i många fall utländska forskare med den breda kompetens och långa erfarenhet som krävs för att göra ämnet rättvisa.

Ett flertal möten har hållits med forskarskolans handledare, ibland gemensamma med doktoranderna. Frågor om matematikdidaktiken som forskningsfält, om handledning i grupp, om forskningsetik och annat har behandlats. Uppslutningen på doktorandernas kurser och på handledarmötena har varit mycket god. Utvärderingar har visat att forskarskolans program varit uppskattat och passat väl in i doktorandernas individuella studieplaner. Forskarskolans kurser och seminarier är öppna också för andra doktorander.

Ledningsgruppen för forskarskolan består av tio personer utsedda av RJ:s styrelse. Forskarskolan har en koordinator som arbetar på halvtid med den uppgiften. Ledningsgruppens ledamöter har utsetts att vara mentorer för doktoranderna. Syftet är att ledningsgruppen genom en tätare kontakt kan stödja miljöerna ytterligare och att ledningsgruppen får bättre inblick i verksamheten. Som mentorer till doktoranderna skall de komplettera det stöd som doktoranderna får inom institutionen och av externa handledare.

Forskarskola i moderna språk

Riksbankens Jubileumsfonds forskarskola i moderna språk startade den 1 september 1999. Satsningen innebar ett stort åtagande från RJ:s sida, inte mindre än 60 miljoner kronor. Den omfattade från början 32 doktorander från åtta av landets universitet. Två av doktoranderna har fram till år 2002 avbrutit sina studier. Under de nu avslutade tre första läsåren har doktoranderna fullgjort sina obligatoriska läskurser och arbetar nu med sina avhandlingsämnen. Forskarskolans styrgrupp har, i enlighet med sina fastställda krav på avrapportering, efter varje läsår ingående granskat de enskilda doktorandernas studieresultat. Det stora flertalet av doktoranderna har därvid redovisat goda eller mycket goda resultat. Merparten förväntas disputeras under läsåret 2003–04. Några av dem har dock blivit försenade i förhållande till sina studieplaner. Forskarskolans koordinators och styrgruppen har, där så varit påkallat, aktivt biträtt doktoranderna och deras handledare med råd och rekommendationer.

Styrgruppen har, i likhet med under tidigare år, vinnlagt sig om att skapa samhörighet inom doktorandgruppen; denna kan sägas utgöra ett vetenskapligt sett mycket intressant språkvetenskapligt nätverk av unga lovande forskare, vilka har nära kontakter med varandra över ämnesgränser och mellan lärosäten. Vad gäller forskarskolans egna kurser, har de första två läsårens två obligatoriska gemensamma kursveckor per termin fr.o.m. hösten 2001 ersatts av en seminarievecka på internat (i september eller oktober) där varje doktorand inför gruppen och forskarskolans ledning presenterar ett avsnitt eller en PM rörande sitt avhandlingsarbete. En sådan uppföljning kommer även att göras hösten 2003, när RJ:s finansiering av doktorandtjänsterna upphör. Till seminarieveckorna har även doktorandernas handledare inbjudits att delta, vilket rönt stort gensvar. Handledarnas deltagande har finansierats av RJ. En viktig förutsättning för de genomförda kurserna och seminarieveckorna har varit det positiva samarbete som etablerats mellan forskarskolans ledning och handledare och lärare vid doktorandernas heminstitutioner. Lokaliseringen av kurserna har växlats mellan olika lärosäten och miljöer, vilket varit stimulerande för deltagarna och lagt grunden för omfattande vetenskapliga kontakter. Seminarieveckan hösten 2002 hölls på Hönö, strax norr om Göteborg.

Huvuddelen av doktorandernas arbete fullgörs annars inom den vanliga forskarutbildningen vid den universitetsinstitution där de är antagna. I slutet av varje läsår avges en årsrapport från doktorand och handledare till forskarskolans styrgrupp, vilken med ledning härav prövar om fortsatt finansiering skall utgå.

The Swedish School of Advanced Asia Pacific Studies – SSAAPS

Under 2000 beslutade RJ:s styrelse att i samverkan med STINT göra en satsning för att stärka den vetenskapliga kompetensen i Sverige beträffande Stillehavsasien. Satsningen har formen av ett program innefattande forskarskola, gästforskarprogram, tidsbegränsade postdoktorala befattningar, internationella konferenser och aktiviteter för att bygga nätverk mellan svenska forsknings-

miljöer och universitet i Stillahavsasien. Som ett första steg i arbetet anslog RJ i slutet av år 2000 2,6 miljoner kronor till finansiering av förberedelser och koordination samt två postdoktorala tjänster. Under året har RJ lämnat ett stöd om 3 miljoner kronor. STINT beslutade under 2000 att stödja programmet med 3 miljoner kronor per år under perioden 2001–2005.

Våren 2001 tillkallade RJ och STINT en gemensam styrgrupp för programmet bestående av professorerna Olof Ruin, Stockholms universitet, ordförande, Hans Blomqvist, Handelshögskolan i Vasa, Christer Gunnarsson, Lunds universitet, Thommy Svensson, Världskulturmuseet, Göteborg, samt dr Ida Nicolaisen, Köpenhamns universitet. Som representant för RJ har forskningsdirektör Mats Rolén, fr.o.m. våren 2002 forskningssekreterare Kjell Blücker, och forskningssekreterare Mari-Anne Roslund, STINT, varit adjungerade i styrgruppen. Professor Jon Sigurdson, Japaninstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm, har varit programmets koordinator.

Under året har styrgruppen efter utlysning och ansökan utsett innehavarna till de första doktorandtjänsterna inom forskarskolan. Tio doktorandtjänster utlystes våren 2002. Dessa tjänster söktes av sammanlagt 43 studenter. Fyra externa sakkunniga granskade ansökningarna och sållade fram 25 kandidater som rangordnades med utlåtanden. Styrgruppen beslöt därefter att tillsätta sex av tjänsterna. Dessa tillträdde under höstterminen 2002. Doktoranderna kommer att följa såväl gemensamma kurser som ordinarie kurser vid sina heminstitutioner. De gemensamma kurserna kommer även att vara öppna för studenter från de övriga nordiska länderna inom detta fält. Ytterligare ett antal doktorandtjänster kommer att utlysas under våren 2003.

Programmet har avsatt medel för en svensk årlig konferens rörande forskning med anknytning till Stillahavsasien. Arrangörskapet för dessa konferenser kommer att växla mellan olika universitet. Den 26–28 september i år hölls The First SSAAPS Asia-Pacific Annual Conference vid Göteborgs universitet med Handelshögskolan och Centrum för Asienstudier som värdinstitutioner. I konferensen deltog ca 130 forskare varav cirka en tredjedel var utomsvenska. 92 papers från en rad olika vetenskapliga discipliner (antropologi, företagsekonomi, litteraturvetenskap, pedagogik, statsvetenskap etc.) presenterades under konferensen. Vid den inledande sessionen behandlades frågan om Impacts of Economic Reform and Opening up of China av en panel bestående av de framstående kinaexperterna Justin Yifu Lin från Peking University, Peter Nolan, Cambridge University, Quansheng Zhao, American University i Washington DC, Xiaobo Lu, Columbia University, och Barry Naughton, University of California. Nästa konferens kommer att hållas hösten 2003 i Lund vid Centrum för Öst- och Sydöstasienstudier och har det preliminära konferenstemat Inequality in East and South-East Asia.

Ett antal gästforskare har under året inbjudits för kortare och längre vistelser vid olika universitetsinstitutioner i Sverige och vid Nordisk Institut för Asienstudier (NIAS) i Köpenhamn.

Den 25 april hölls på RJ:s kansli i anslutning till detta forskningsprogram en överläggning med Sweden–Japan Foundation om insatser för att främja det

akademiska utbytet mellan Sverige och Japan på initiativ av generalsekretären Edvard Fleetwood.

Nordiska museets forskarskola för museianställda

Riksbankens Jubileumsfond har sedan senare delen av 1990-talet bl.a. genom att anordna egna konferenser uppmärksammat museernas roll i forskningen om vårt kulturarv (se t.ex. *Kulturarvet, museerna och forskningen*, 1999). RJ har också stött ett antal arbetskonferenser rörande såväl konkreta frågor om hur de kulturminnesinriktade institutionerna hanterar olika typer av kulturarv som konferenser inriktade mera mot de teoretiska grundvalarna för dessa samhällsinstitutioners verksamhet, dvs. problem av typen ”hur och av vem definieras vad som är kulturarv och värt att dokumentera eller samla in?”.

Mot denna bakgrund tedde det sig angeläget för RJ att även uppmärksamma behovet av att stärka den vetenskapliga kompetensen bland de museianställda och att härigenom stimulera till ökad forskning kring museernas samlingar. I en ansökan år 1999 från dåvarande landsantikvarien i Jämtlands län Sten Rentzhog och professor Janken Myrdal, SLU, framhölls att endast ett fåtal museitjänstemän hade vetenskaplig skolning. Detta gällde även högre tjänstemän som museichefer, avdelningschefer och förste antikvarier. Rentzhog och Myrdal betonade att forskarutbildningsreformen 1998 med krav på helfinansiering före antagning ytterligare hade försvårat möjligheterna för museianställda att skaffa sig forskarkompetens. RJ beviljade därför år 1999 de båda sökande planeringsmedel med sikte på att utforma ett forskarutbildningsprogram för museianställda. Med hjälp av de beviljade medlen genomfördes bl.a. en förstudie, som visade att det fanns ett mycket stort intresse bland museianställda att genomgå forskarutbildning. Rentzhog och Myrdal ingav sedan år 2001 en ansökan till RJ (Kulturvetenskapliga donationen) om medel till att genomföra forskarutbildningsprogrammet. Den föreslagna satsningen föreslogs rikta sig till anställda vid museer och den statliga kulturmiljövårdsorganisationen. Deltagarna skulle bedriva fullständiga doktorandstudier och disputerat, samtidigt som de förblev anställda på sina ordinarie arbetsplatser. Anställningarna kunde enligt förslaget kombineras med 20 % tjänstgöring på respektive grundtjänst.

RJ:s styrelse fann ansökan mycket angelägen och beviljade totalt 25 miljoner kronor till programmets genomförande ur Kulturvetenskapliga donationen. Anslaget fördelades på 5 miljoner kronor per år i fem år. Rentzhog och Myrdal träffade i samverkan med RJ hösten 2001 en överenskommelse med Nordiska museet, som innebar att museet åtog sig att förvalta det beviljade anslaget och att ansvara för forskarutbildningsprogrammets administration. I samband därmed gavs programmet namnet Nordiska museets forskarskola. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien beslutade sedan i början av år 2002 att tillskjuta medel motsvarande kostnaderna för en doktorandtjänst till forskarskolan. RJ och Nordiska museet upprättade en styrgrupp för forskarskolan bestående av landsantikvarie Sten Rentzhog, Jämtlands läns museum, ordförande, professorerna Bengt Ankarloo (t.o.m. 31/10 2002),

Lunds universitet, Janken Myrdal, SLU, och Birgitta Svensson, Nordiska museet och Stockholms universitet, styresman Christina Mattsson, Nordiska museet, docent Mats Rolén, forskningsdirektör, RJ, och fil.dr Ulrich Lange, RAÄ, sekreterare och forskarskolans koordinator.

De medel som anslagits till Nordiska museets forskarskola täcker kostnaderna för elva doktorandtjänster, beräknat på 80 % tjänstgöring under fem år. Tjänsterna utannonserades på nyåret 2002. Vid ansökningstidens utgång i mars hade närmare 80 ansökningar inkommit. Bland dessa utvaldes sedan elva sökande. Med hänsyn till det begränsade antalet platser beslutade styrgruppen att inte anta mer än en sökande från varje arbetsgivare och inte mer än en sökande per handledare. I satsningen deltar doktorander från elva olika institutioner. Doktoranderna kommer att bedriva sin forskning vid sex universitet från Lund i söder till Umeå i norr. De antagna doktoranderna har avhandlingsämnen inom discipliner som ekonomisk historia, etnologi, hushållsvetenskap, konstvetenskap, kulturvård, musikvetenskap och naturvårdsbiologi. Med utgångspunkt i aktuell inomdisciplinär forskning fokuserar de presenterade avhandlingsprojekten på problem av stor praktisk relevans för de museer/institutioner där doktoranderna i fråga har sin anställning.

Forskarskolan startade höstterminen 2002 med introduktionsdagar för arbetsgivare, handledare och doktorander den 5–6 september på Nordiska museet. Därvid medverkade samtliga medlemmar i styrgruppen med anföranden. Den 12–15 november anordnade sedan forskarskolan en första internatkurs på Julita gård under rubriken Vad är museiforskning, varför är den viktig och vilken är dess uppgift i samhället?. Avsikten är att forskarskolans doktorander skall samlas till ett par kursveckor varje termin.

Områdesgrupper

Områdesgruppen för forskning om kunskapsamhället

Områdesgruppen har under året sammanträtt vid tre tillfällen. Det första sammanträdet arrangerades den 28 januari. Då diskuterades det fortsatta arbetet utifrån den med stöd från RJ utgivna boken *Re-Thinking Science* (Michael Gibbons, Helga Nowotny & Peter Scott). De tre författarna kommer att ånyo med stöd från RJ producera en tredje del i den trilogi som inleddes med boken *The New Production of Knowledge*. Arbetsnamnet på den tredje boken är *The Implication of Mode 2: Knowledge Production for Institutions and Their Leaders*. Ett internationellt symposium kommer att arrangeras av områdesgruppen för diskussion med författarna under arbetets gång under år 2003.

Vid samma tillfälle föredrog kanslichef Sonja Dahl från riksdagens utbildningsutskott sin promemoria Universitet och högskolor för 2000-talet. Områdesgruppen beslöt mot bakgrund av en längre diskussion söka initiera ett arbete med en reportagebok om de konkreta förhållandena vid några representativa universitetsinstitutioner (i relation till motsvarande internationella miljöer), så att gruppen därefter – tillsammans med andra intressenter i Sverige –

eventuellt skulle kunna initiera ett forskningsprogram om ”universitet och högskolor för 2000-talet”. Detta arbete visade sig senare Högskoleverket vara intresserat av att genomföra.

Vid mötet den 2 april presenterade professor Lennart Olausson vid Göteborgs universitet (tillträdande rektor vid Malmö högskola) en idé om en mer elaborerad utvärdering av de nationella forskarskolorna och deras betydelse för de enskilda resultaten respektive den gemensamma forskarmiljön och universiteten. Detta initiativ resulterade under året i ett forskningsinitieringsstöd. Vid detta möte presenterades även Swedish Learning Lab och Wallenberg Global Network av Gunnar Backman, koordinator vid Uppsala universitet, och professor Mats Hanson från KTH. Inom ramen för detta samverkansprojekt genomförs ett antal projekt med det gemensamma syftet att utforska den moderna informations- och kommunikationsteknikens möjligheter i utvecklingen av den högre utbildningen.

Excellent miljöer har blivit ett begrepp som det hänvisas till i olika forskningspolitiska sammanhang. Med utgångspunkt i den utredning om svensk innovationsforskning som SISTER beställt diskuterades vid sammanträdet den 10 juni, efter en orienterande inledning av professor Sverker Sörlin, vilka nyskapande akademiska forskningsmiljöer som finns i det fält som områdesgruppen intresserar sig för. Detta inventeringsarbete skall fortsätta under år 2003 för att eventuellt bli utgångspunkt för kommande infrastrukturella satsningar från RJ:s sida. Vid detta möte presenterade även adj. professor Thomas Andersson sitt projekt Association for Knowledge Economy and Dynamic Enterprise Development (KEDED).

Den 7 januari 2002 utkom det första numret av *Dagens Forskning* – en nyhetstidning för vetenskap, forskning och utbildning. Initiativet till denna ”tidning för kunskapssamhället” har tagits av Riksbankens Jubileumsfond inom ramen för områdesgruppens verksamhet. Tidningen finansieras av en bred krets stiftelser och akademier för att garantera en obunden position genom medel som en sorts förlustgaranti under fem år.

Den 21 januari, den dag då det andra numret av tidningen utkom, hölls ett seminarium på Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien, där några vid universiteten verksamma forskare utmanade tidningsredaktionen och dess chefredaktör Anders Björnsson med djärva idéer, önskemål från universitetsvärlden och konstruktiv kritik. Efter en inledning av RJ:s VD Dan Brändström leddes samtalet av frilansjournalisten Marika Ehrenkrona. Utmanarna var Christina Garsten, docent i socialantropologi och föreståndare för SCORE vid Stockholms universitet, Bengt Gustafsson, professor i teoretisk astrofysik vid Uppsala universitet, Eva Haettner Aurelius, professor i litteraturvetenskap vid Lunds universitet samt Harriet Wallberg-Henriksson, professor i integrativ fysiologi vid Karolinska Institutet och huvudsekreterare vid Ämnesrådet för medicin, Vetenskapsrådet.

Tidningen och tidningsprojektet som helhet har varit föremål för kontinuerlig debatt i pressen under det gångna året och fortsatt mött ett starkt gensvar från forskarsamhället.

Områdesgruppen för forskning om Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling

Områdesgruppen har under året sammanträtt fem gånger. Dessa möten har företrädesvis ägt rum i samband med att områdesgruppen besökt en, i sammanhanget, intressant forskningsmiljö. Den 9–10 januari sammanträdde områdesgruppen på Sigtunastiftelsen. Vid mötet beslöts bl.a. att områdesgruppen skall skriva en essäbok med bidrag från gruppens ledamöter. Syftet med en dylik antologi är att exemplifiera och presentera områdesgruppens intresseområde, bl.a. genom att reflektera över hur händelserna den 11 september 2001 på ett konkret sätt illustrerar och aktualiserar viktiga aspekter av detta område. Områdesgruppens pågående diskussioner kring hur begreppen *kultur*, *säkerhet* och *hållbar samhällsutveckling* skall relateras till varandra och reflektioner kring den 11 september kan ses som två tanketrådar som lämpligen sammantvinnas i dessa essäer. Tanken är att var och en utifrån sina skilda ämnesperspektiv på händelserna den 11 september diskuterar angelägna samhälls- och forskningsproblem i gränsområdena mellan kultur, säkerhet och hållbar samhällsutveckling. De frågor som diskuteras är exempelvis: På vilka sätt kan kulturdimensionen bidra till uppkomsten av hot mot mänsklig säkerhet och en hållbar samhällsutveckling? På vilka sätt kan samma kulturdimension bidra till olika gruppers skilda definitioner av – och strävanden i riktning mot – säkerhet respektive hållbar samhällsutveckling? Var, när, varför och hur uppstår kollisioner mellan olika gruppers kulturella strategier för att uppnå vad de uppfattar som säkerhet och/eller en hållbar samhällsutveckling, och hur har *globaliseringen* förändrat eller ökat riskerna för dylika kollisioner?

Den 22–23 april anordnades ett seminarium vid Lunds universitet, arrangerat av områdesgruppens ledamöter från Lund. Syftet med seminariet var att ledande forskare inom en rad discipliner fick tillfälle att ge sin syn på områdesgruppens forskningsfält och de avgränsningar och definitioner som gruppens programskrift utgjorde. I seminariet deltog lundaprofessorerna Eva Österberg (historia), Orvar Löfgren (etnologi), Jonathan Friedman (socialantropologi), Christer Jönsson (statsvetenskap), Svante Nordin (idé- och lärdoms historia), Christer Gunnarsson (ekonomisk historia), Bengt Hansson (filosofi), Staffan Lindberg (sociologi) samt docenten Per Bauhn (sociologi). Många, för områdesgruppen, betydelsefulla synpunkter framfördes under seminariet som avslutades med middag i Gamla biskopshuset.

Den 15 maj besökte områdesgruppen forskningsmiljön kring Gamla Torget vid Uppsala universitet. Mötet, som arrangerades av Thorleif Pettersson, inleddes med att professor Sverker Gustafsson vid Statsvetenskapliga institutionen presenterade miljöns organisation och funktion. Därefter föredrogs tre exempel på forskning som bedrivs vid Gamla Torget. Professorn i historia, Harald Runblom vid Centrum för multietnisk forskning, berättade om programmet för studier kring Förintelsen och folkmord. Kjell-Åke Nordquist, docent vid Institutionen för freds- och konfliktforskning, presenterade sin forskning om försonings- och återuppbyggnadsprocesser efter väpnade kon-

flikter. Docenten i internationell migration och etniska relationer, Kjell Magnusson, vid Centrum för multietnisk forskning, talade om forskning kring nationalism och politik i forna Jugoslavien. Områdesgruppen åt sedan lunch med dekanerna för de historisk-filosofiska, språkvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och teologiska fakulteterna.

Den 14 oktober inbjöds ambassadör Ragnar Ångeby, Enheten för global säkerhet på UD, till områdesgruppens sammanträde. Han redogjorde för en rad verksamheter som departementet var inblandat i och som hade kopplingar till gruppens ansvarsområde. Områdesgruppen fick också en presentation av departementets modell för konfliktförebyggande och fredsskapande åtgärder.

Den 12 november arrangerade områdesgruppen ett seminarium betitlat *Economy – from a Cultural Perspective* som ägde rum i Utrikespolitiska institutets lokaler. Seminariet föranleddes av att SCASSS (The Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences) gästas av professor Stephen Gudeman, Chair of the Department of Anthropology, University of Minnesota. Gudeman har sedan 1970-talet studerat ekonomi ur ett kulturellt perspektiv och han har i sitt senaste verk *The Anthropology of Economy* (2001) konstruerat en ny modell för hur ekonomiska system fungerar. Riksbankens Jubileumsfond inbjöd ett flertal ekonomer till en diskussion av ekonomins kulturella dimensioner. Som representanter för ekonomiämnet närvarade professor Lars Söderström, Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet, professor Lennart Schön, Ekonomisk-historiska institutionen, Lunds universitet, samt professor Ulf Olsson, Ekonomisk-historiska institutionen, Göteborgs universitet. Syftet med seminariet var att inleda en konstruktiv dialog mellan företrädare för ekonomisk forskning och forskare från andra discipliner – som intresserat sig för de vidare implikationerna av denna forskning – och därigenom öka det ömsesidiga förtroendet och viljan att lyssna och reflektera över disciplingränserna.

Den 22 november åkte större delen av områdesgruppen till Sydafrika och Stellenbosch, med det övergripande målet att diskutera värderingarnas roll för utvecklandet av demokrati och mänskliga rättigheter. Resan hade flera syften, dels kombinerades en sedan tidigare planerad intern konferens för World Values Survey (WVS) med områdesgruppens arbete, dels fördjupades kontakterna ytterligare när det gäller Stellenbosch Institute of Advanced Studies (STIAS), dels fick områdesgruppen, på plats, information om försoningsprocessen i Sydafrika samt rapporter om FN-toppmötet i Johannesburg samma år.

Veckan inleddes sålunda med gemensamt program där områdesgruppens ledamöter fick chansen att mer ingående orientera sig om WVS-projektet, vars infrastruktur finansieras av RJ. Professorena Ronald Inglehart, Institute for Social Research, University of Michigan, och Christian Welzel, Wissenschaftszentrum Berlin, presenterade en artikel på temat Democratization and Human Development. Professor Yilmaz Esmer, Department of Political Science, Bogazici University, Istanbul, försökte med hjälp av databasen svara på frågan *Is there an Islamic Civilization?*. Professor Hennie Kotze, Department

of Political Science, University of Stellenbosch, gav en föreläsning med titeln Comparing Elites in Four African Countries. Professor Juan Diez Nicolás, Complutense University, Madrid, talade under rubriken The Contradictory Hypothesis on Globalization om sina analyser av islamiska invandrades attityder.

Områdesgruppen hade också förmånen att träffa direktören för STIAS, professor Bernard Lategan, samt besöka institutets nyrenoverade äldre byggnad i Stellenbosch. Lategan gav en ingående beskrivning av institutet – som är det första i sitt slag på den afrikanska kontinenten – och dess planer för framtiden då ett tjugotal fellows skall knytas till institutet. Ambitionen är att bidra till att förstärka forskningen på kontinenten och därigenom dämpa den mycket omfattande ”brain drain” som Afrika lider av.

Veckan i Sydafrika avslutades med initierade inblickar i både försoningsprocessen och Johannesburgkonferensen. Dr Fanie du Toit, Institute for Justice and Reconciliation, gav en föreläsning om Sannings- och försoningskommissionens nu avslutade arbete. Dr Ursula van Beek, Stellenbosch University – som för övrigt arrangerade alla möten i Stellenbosch – talade på temat Truth and reconciliation compared: the legacy of the past in Chile, South Korea, Poland and Germany. Professor Jan Glazewski, University of Cape Town och Cormac Cullinan, Environmental law firm, delgav avslutningsvis områdesgruppen sina respektive perspektiv på Johannesburgsmötet (World Summit for Sustainable Development).

Under året har sorgligt nog en av områdesgruppens förgrundsgestalter gått ur tiden. Professor Karl Eric Knutsson avled efter kort tids sjukdom den 31 oktober, 70 år gammal. Karl Eric Knutsson tillträdde 1970 en nyinrättad professur i socialantropologi vid Stockholms universitet. Ett bevis på att hans framstående vetenskapliga förmåga tidigt uppmärksammades var att han redan 1973, 41 år gammal, invaldes i Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. 1975 grundades Swedish Agency for Research Cooperation (SAREC) och Karl Eric Knutsson blev dess generalsekreterare. I början av 1980-talet lämnade Knutsson Sverige för att under tre års tid ta sig an ansvaret för Östafrikakontoret i Nairobi inom United Nations Childrens Fund, Unicef. Därefter tillträdde han befattningen som ställföreträdande chef för hela Unicef och blev därtill under tio års tid biträdande generalsekreterare vid FN i New York. Karl Eric Knutsson har på ett påtagligt sätt medverkat till internationaliseringen av kulturforskningen och han hade avgörande betydelse för tillblivelsen av områdesgruppen.

I år har professor Katarina Eckerberg, Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet, valt att lämna områdesgruppen. Samtidigt har områdesgruppen under december månad kommit att förstärkas med två nya ledamöter: Peter Wallensteen, innehavaren av Dag Hammarskjölds professur i freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet, samt Lena Johansson, enhetschef för kultur och medier på Sida.

Ny områdesgrupp för forskning om civilsamhället

Under 1990-talet blev civilsamhället och det sociala kapitalet mycket vanliga begrepp inom samhällsforskningen. ”Båda refererar till hur och var någonsans demokratis grundläggande värden, förhållningssätt och färdigheter utvecklas människor emellan”, som Erik Amnå skriver i förordet till Demokratiutredningens forskarvolym VIII Civilsamhället. Forskningen på området har börjat växa sig starkare, men är ännu så länge spridd mellan en handfull aktiva institutioner. Det finns även ett relativt solitt kunskapsunderlag, främst när det gäller civilsamhällets omfattning, utbredning och inriktning. Mycket av kunskapsupbyggnaden är deskriptiv. Den har mera sällan haft teoretiska utgångspunkter och endast i begränsad omfattning varit anknuten till internationell teoribildning. Riksbankens Jubileumsfond har därför funnit tiden mogen att stimulera till ökad och fördjupad forskning om civilsamhället dels för att ge den förutsättningar att ta ett kvalitativt språng, dels för att söka utveckla en egen teorigrund som öppnar för en utveckling som går bortom de gängse internationella ansatserna; det gäller bl.a. att söka finna utvecklingsvägar som bidrar till att öka förståelsen av det genuint svenska/nordiska. Det är viktigt med ansatser som når bortom den traditionella forskningen som utgår från stat och marknad. Görs inte detta riskerar kunskapsutvecklingen att gå i stå. Styrelsen för Riksbankens Jubileumsfond har därför beslutat att inrätta en ny områdesgrupp för detta ändamål, *Områdesgruppen för forskning om civilsamhället*. Gruppen kommer att ledas av forskningsdirektör Mats Rolén. Ledamöterna kommer att utses under våren 2003.

Samarbete med riksdagen

Rösträtten 80 år

För att uppmärksamma 80-årsjubileet av den allmänna och lika rösträttens införande hölls ett seminarium den 16 januari 2002 i andrakammarsalen i riksdagen. Reformen innebar först och främst att kvinnor fick rösträtt och blev valbara till riksdagen. Seminariet var ett samarrangemang mellan demokratidelegationen inom Justitiedepartementet, Sveriges riksdag och Riksbankens Jubileumsfond och hade föregåtts av att Justitiedepartementet avsåg att ge ut en forskarantologi för att manifestera detta jubileum. En referensgrupp bildades under våren 2001 med forskarrepresentanter samt företrädare för demokratidelegationen, riksdagen och Riksbankens Jubileumsfond för att förbereda seminariet och forskarantologin. Avsikten med boken, vars redaktör är professor Christer Jönsson, Lunds universitet, var både att sammanfatta forskningsläget och att ha en populärvetenskaplig aspekt. Den vänder sig främst till den allmänbildade allmänheten. Forskarantologin är uppdelad i tre delar, vilka också är de tre teman som seminariet i riksdagen var fokuserat kring.

Seminariet började med välkomstanförande av talman Birgitta Dahl. Därefter talade demokratiminister Britta Lejon. Professor Christina Florin, Stock-

holms universitet, höll sedan ett anförande kring seminariets första del Kampen om rösträtten. Därefter följde en redogörelse av fil. dr Lena Wängnerud, Göteborgs universitet om ”kvinnor och män på den politiska arenan”. Slutligen gjorde docent Erik Amnå, Örebro universitet, en betraktelse över ”den röstande medborgaren”. Efter en kort diskussion avslutades seminariet med en buffé i Sammanbindningsbanan i riksdagen. Moderator för seminariet var professor Christer Jönsson.

Stiftelsen Skapande Människa

År 1997 grundades Stiftelsen Skapande Människa. Dess ändamål är att stimulera och uppmuntra unga konstnärer och forskare att arbeta nyskapande och gränsöverskridande. I fokus står arbeten och tankeverksamhet som visar idériakedom, fantasi, lust och handlag i mötet mellan konst och vetenskap. Som ett led i detta arbete har fr.o.m. 1997 två stipendier om vardera 50 000 kr utdelats till unga enskilda forskare/konstnärer eller konstnärer/forskare. Stipendiaterna utses av stiftelsens styrelse, efter förslag från en särskild stipendiekommitté.

Stiftelsen Skapande Människa beviljades år 2000 efter ansökan till RJ anslag om 100 000 kr per år i tre år för att bredda sin verksamhet gentemot universitet och högskolor. Detta har främst skett genom en större årlig konferens, som inriktats mot en dialog mellan konstnärer och vetenskapliga företrädare. Den första konferensen hölls i maj 2000 på Liljevalchs konsthall, Stockholm, den andra i oktober 2001 på Chalmers tekniska högskola, Göteborg och den tredje i oktober 2002 på Malmö högskola. I samband med konferensen i Malmö utdelades 2002 års stipendier, vilka tilldelades dramatikern och dramaturgen Jacob Hirdwall och arkitekten, ingenjören och konstnären Johan Linton.

Under 2002 har träffats överenskommelse om ett femårigt samarbete mellan Stiftelsen Skapande Människa och Riksbankens Jubileumsfond. Formellt innebär detta att RJ under perioden 2003–2008 åtagit sig att vara huvudman för verksamheten. Utannonsering och utdelning av de årliga stipendierna kommer att fortsätta i enlighet med stiftelsens tidigare praxis.

Stiftelsen Skapande Människa har sedan sin tillkomst letts av en av styrelse bestående av förra talmannen Birgitta Dahl, ordförande, direktörerna Rutger Barnekow, Tom Beyer och Peje Emilsson, vd Tjia Torpe och advokat Sven Unger. RJ beslutade den 12 december 2002 att omvälja dessa ledamöter för ett år samt att utse docent Henrik Karlsson, SISTER, att ingå som ny ledamot. I stipendiekommittén har ingått producent Mats Brodén, ordförande, professor Hans Bjur, Chalmers tekniska högskola, chefredaktör Madeleine Grieve, professor Bengt Gustafsson, Uppsala universitet, professor Bo Göransson, KTH, forskningsdirektör Mats Rolén, RJ (sedan 2000) och författaren Ana Valdés. Stiftelsens sekretariat består av avdelningschef Bo Andér, Kulturförvaltningen, Stockholms stad och producent Mats Brodén.

Avslutningsvis kan nämnas att Birgitta Dahl i samband med sin högtidsdag den 20 september 2002 samtidigt blev avtackad som avgående talman. Riksbankens Jubileumsfond överlämnade då genom sin ordförande professor Stig Strömholm och sin vd Dan Brändström som gåva till henne ett seminarium om ”talmannens roll”, vilket under år 2003 skall avhållas i riksdagen.

Politiskt ledarskap och stora ledare

Den 15 december arrangerade LRF och Centertidningar, med stöd från Riksbankens Jubileumsfond, ett populärvetenskapligt symposium i Trångsvikens bygdegård, väster om Östersund, på temat Politiskt ledarskap och stora ledare. Symposiet anknöt till den stora konferensen i riksdagen 2001 om makt-skiftet 1976 och tillägnades före industriministern Nils G. Åsling på hans 75-årsdag. Programmet inleddes med att överläkare Nils Simonsson, Östersund, berättade om hur allvarliga medicinska sjukdomar i hjärnan hos stora ledare vid avgörande tillfällen, som t.ex. Jaltakonferensen 1945, kan ha inverkat på ”historiens gång”. Därpå höll docent Mats Rolén, forskningsdirektör vid RJ, ett föredrag om en av traktens stora politiker och en av landets ledande bondepolitiker vid 1800-talets mitt – Nils Larson i Tullus (1822–1896). Larson var riksdagsman 1850–1878 (samt under majriksdagen 1887) och var bl.a. bondeståndets siste talman. Utrikeskorrespondent Kjell-Albin Abrahamsson, Sveriges Radio, gav sedan några exempel från sitt mångåriga internationella arbete och talade över ämnet Statsmän jag minns – eller helst vill glömma. Symposiet avslutades av före statsministern Thorbjörn Fälldin, som höll ett personligt anförande till ”statsrådskollegan och vännen Nils G. Åsling”.

Internationella engagemang

European Foundation Centre

Riksbankens Jubileumsfond deltar mycket aktivt i det europeiska stiftelse-samarbetet inom EFC, Haagklubben och inom ramen för The Network of European Foundations for Innovative Cooperation (NEF). Årets möte med EFC:s General Assembly ägde rum 3–5 juni i Bryssel och temat var Science and the Citizen. RJ deltog aktivt i två sessioner, Rethinking the Science/Public Interface och i Dialogue and Democratization of Science. Under båda dessa sessioner var vd Dan Brändström ordförande. I den första sessionen deltog professor Helga Nowotny, Swiss Federal Institute of Technology, Dr Wilhelm Krull, Volkswagen-Stiftung, och professor Enric Banda, European Science Foundation.

I den andra sessionen medverkade Dr Pierre Calame, Fondation Charles Leopold Mayer pour le progrès de l'homme, professor Jürgen Mittelstrass, Universität Konstanz och Academia Europea, Dr Camilla Modéer, Vetenskap och Allmänhet, Dr Ekkehard Winter, Stiftverband für die Deutsche Wissenschaft. I samarbete med Göteborg Organ Art Center, GOART, presenterades orgelforskningscentret vid en konsert och mottagning i samarbete med

svenska ambassaden och Region Väst under rubriken *The Organ. A Mirror of its Time*, vilket blev en stor publik framgång.

Senare under året, den 6 november, presenterade Network of European Foundations for Innovative Cooperation ett projekt som RJ initierat och som genomförts inom NEF:s ram i samverkan med European Cultural Foundation och Compagnia di San Paolo.

CNERP – Svenska kommittén för en ny europeisk forskningspolitik

Frågan om den europeiska forskningspolitiken har varit aktuell de senaste åren och har diskuterats intensivt i Sverige. En arbetsgrupp benämnd *Committee for a New European Research Policy* (CNERP) bildades hösten 2001 med Dan Brändström som ordförande. Ledamöter är vd Michael Sohlman (Nobelstiftelsen), professor Gunnar Öquist (Umeå universitet, också medlem i EU:s rådgivande grupp för forskning, EURAB), rektor professor Bertil Andersson (Linköping), professor Uno Lindberg (KVA), arkitekt Bengt A. Mölleryd (IVA). Till kommittén är också kanslichef Sonja Dahl adjungerad. Planeringschef Olle Edqvist, Stiftelsen för strategisk forskning, är dess sekreterare.

I samarbete med Kungl. Vetenskapsakademien hölls på hösten 2001 ett möte med svenska intressenter och i april 2002 ett större internationellt möte med brett europeiskt deltagande för att diskutera idén om att skapa ett europeiskt forskningsråd. Detta möte uppmärksammades även med en artikel i *Science*. Det finns, har det visat sig, en stor och bred uppslutning inom det svenska forskarsamhället för nedanstående tankar och alla viktiga forskningsfinansierande organisationer har ställt sig positiva till CNERP:s arbete.

Arbetet i Sverige har bedrivits i nära samarbete med Danmarks Forskningsstyrelse, vilka anordnade en europeisk konferens i Köpenhamn den 7–8 oktober 2002. Här påpekades att om Europa skall nå det mål som ställdes i Lissabon för två år sedan krävs att forsknings- och innovationspolitiken byggs ut till en gemensam angelägenhet av första rang. Det räcker inte att enbart rikta uppmärksamheten mot utnyttjandet av vetenskaplig kompetens och kunnande för industriell exploatering, utan kunskapsbasen måste också byggas ut och forskningen måste bli en gemensam angelägenhet – ett europeiskt forskningsrum (European Research Area, ERA) i verklig mening. Vidare framhölls att basen för detta rum fortfarande självklart måste vara de nationella insatserna men i tillägg bör vissa funktioner skapas för att hantera uppgifter som är gemensamma för hela Europa. De två uppgifter som den europeiska forskningspolitiken bör kunna hantera är vad gäller grundforskningen att stödja det bästa och att stödja det dyraste.

Den grundläggande axeln för all forskning är forskningens inomvetenskapliga kvalitet. Denna kan bara avgöras av forskarna själva i olika peer review-processer, vilka normalt används vid anslagsbeslut, vid publicering av artiklar, skrifter och konferensbidrag, samt vid tjänstetillsättningar. I motsats till andra federala politiska system är detta svagt utvecklat i EU och underordnat

krav på probleminriktning, industriell nytta och geografiskt deltagande i projekt m.m.

De nationella systemen verkar inte över de nationella gränserna när det gäller anslag till grundläggande forskning (med undantag för de stora anläggningarna) och de är därför begränsade till att finna det bästa inom den nationella kontexten, framhölls det vidare vid konferensen. Ett europeiskt system för att stödja grundforskning – utan alla sidoregler och krav på samarbete över gränserna och liknande som det politiska systemet satt upp för att främja integrationen i Europa – skulle därför kunna få viktiga positiva konsekvenser för kvaliteten i den europeiska forskningen. Man var överens om att anslagen i så fall måste vara relativt stora så att forskargrupperna blir verkligt intressanta att delta i för de allra bästa forskarna. Det finns inget skäl att kräva att forskningen *a priori* skall omfatta samarbete mellan forskare i olika stater. Det viktiga borde vara att det är den allra främsta forskningen som stöds. Sannolikt kommer samarbete att gynnas i alla fall eftersom andra grupper rimligen kommer att söka sig mot eliten. Sköts detta rätt skulle det kunna leda till att en europeisk måttstock för god forskning etablerades, och att de nationella finansieringssystemen utsattes för viss press och jämförelse.

Samhällsvetenskaper och humaniora måste få en central ställning i ett European Research Council (ERC). Många av de frågor som ställs centralt rör kunskapsområden där samhällsvetare och humanister borde kunna ge ett större bidrag än nu. En uppgift som är angelägen att utreda ytterligare är följderna av expansionen av medlemskretsen i EU. De nya medlemsländerna har relativt svaga strukturer för forskning. Vissa aspekter av uppbyggnaden av deras forskning bör med fördel hanteras av en forskarbaserad organisation.

Behovet att gå samman internationellt för att klara stora forskningsinvesteringar är en andra uppenbar axel för den europeiska forskningspolitiken. Detta var uppenbart redan efter andra världskriget och ledde till skapandet av CERN, ESRO (nu ESA), EMBL och andra mellanstatligt finansierade anläggningar och verksamheter.

Ministerrådet beslöt vid sitt möte den 26 november 2002 att uppdra åt den danske forskningsministern att etablera en arbetsgrupp för att utreda frågan om ett europeiskt forskningsråd. Arbetet skall bedrivas under 2003 och återrapporteras till ministerrådet under våren 2004. Detta innebär att arbetet nu går in i en ny fas och att frågan om ett europeiskt forskningsråd nu har satts på EU:s politiska agenda. CNERP:s vidare arbete med dessa frågor kan följas på kommitténs hemsida www.cnerp.kva.se.

The Millennium Development Goals

Vid FN:s toppmöte i New York 2000 antogs de åtta så kallade Millennium Development Goals. Målen, som stöddes av ledare från 189 länder, syftar till att uppnå mätbara förbättringar för världens fattigaste medborgare redan år 2015. Målen rör mer precist följande områden: halvering av extrem hunger och fattigdom; grundskoleutbildning till alla; jämställdhet mellan könen; reducering av barnadödlighet; förbättrad hälsa för mödrar; minskning av

spridningen av aids/hiv; halvering av antalet människor utan tillgång till dricksvatten samt förändring av u-landsbistånd, u-länders skulder till i-länder och en rättvis global handel.

Den 16 maj 2002 besöktes fonden av Bruce Jenks, direktör vid UNDP, som informerade om millenniummålen. Kort därefter blev Dan Brändström inbjuden av FN:s generalsekreterare Kofi Annan att delta i ett möte mellan FN och företrädare för stiftelser, men också representanter för en rad nationer. Mötet hölls den 17 juni 2002 i FN-högkvarteret i New York och RJ representerades av forskningssekreterare Fredrik Lundmark. Där informerades i detalj om hur man lagt upp arbetet.

Första steget blir det så kallade Millennium Project, vars syfte är att föreslå de bästa strategierna för att nå millenniummålen. Projektet skall via en rad studier och analyser tillhandahålla policyunderlag, samt identifiera vilka medel som är nödvändiga för att implementera dessa politiska handlingar och vad detta för med sig för kostnader. Generalsekreterarens speciella rådgivare, professor Jeffery Sachs, Columbia University, leder detta forskningsprojekt. Till sin hjälp har Sachs sjösat tio så kallade Task Forces, bestående av världsledande forskare och experter. Varje sådan forskargrupp kommer att mobilisera ett globalt nätverk av forskare som på tre år (2003–2005) skall färdigställa rapporter, vilka sedermera skall ligga till grund för det fortsatta arbetet med millenniummålen.

RJ har i år beslutat att stödja dessa forskarnätverk under treårsperioden. Dessutom har det av RJ stödda projektet World Values Survey (WVS) inlett ett samarbete med FN kring hur WVS-projekt kan bidra till millenniummålen och uppföljningen av dessa världen över.

Collegium Budapest

Ekonomisk osäkerhet beträffande framtiden har präglat första halvan av 2002. Den andra femårsperioden har avslutats under året. Stor oklarhet har rått under början av året om det framtida ekonomiska stödet för kollegiet eftersom både EU-finansieringen upphörde och den ungerska regeringen vacklade i sitt ställningstagande till kollegiet. I detta läge beslöt RJ:s styrelse om fortsatt driftstöd till kollegiet för ytterligare en femårsperiod. Samtidigt ägde regeringsskifte rum i Ungern varvid den nya ungerska regeringen omedelbart ställde medel till förfogande. Detta sammantaget har bidragit till att andra finansörer i Europa, regeringar och stiftelser, ånyo ställt upp för ytterligare en period.

Kollegiets rektor, professor Gábor Klaniczay, har efterträtt av professor Imre Kondor vid en högtidlig ceremoni den 30 september 2002. Samtidigt firade kollegiet sitt tioårsjubileum med ett seminarium med titeln *Breeding zones for new ideas within the European Research Area – The Example of the Institutes for Advanced Study*.

Samarbete med Tyskland

Redan tidigare har ett samarbete inletts med Wissenschaftskolleg zu Berlin. Detta samarbete vidareutvecklas nu inom ramen för det ingångna avtalet. Samarbetsområdet AGORA – Europäische Netzwerke: Die Vollendung Europas – Die Rolle von Wissenschaft und Kultur får fortsatt stöd av RJ.

Under året har Riksbankens Jubileumsfonds tidigare inrättade gästprofessur i Dag Hammarskjölds namn vid Nordeuropa-Institut, Humboldt-Universität zu Berlin, tillsatts. Professor Ella Johansson, Etnologiska institutionen vid Lunds universitet, är den första innehavaren av denna tjänst. Hon installerades den 5 december. En motsvarande professur för tyska forskare inrättad i Ernst Cassirers namn med ett därtill hörande program har beslutats av Volkswagen-Stiftung. Denna professur är placerad vid SCASSS i Uppsala. Efter tre år skall denna utbytesverksamhet utvärderas. (Se vidare avsnittet Stipendier.)

Svenskt i Finland – finskt i Sverige

Svenskt i Finland – finskt i Sverige är ett treårigt bilateralt, humanistisk-samhällsvetenskapligt forskningsprogram som får både offentligt och privat stöd från Finland och Sverige. Forskningsprogrammet initierades ursprungligen av Svenska litteratursällskapet i Finland och utformades åren 1998–1999. Forskningsprogrammet startade år 2000 och pågår vad beträffar den direkta forskningsfinansieringen t.o.m. år 2002. Målet för programmet är att granska samexistensen mellan finskt och svenskt i Finland och Sverige samt det beroende, det oberoende, den samverkan och de spänningar som finns mellan länderna historiskt, i nutid och i framtiden. Med programmets hjälp vill man också främja det finsk-svenska forskningssamarbetet.

Utgångspunkten för programmet är integrationen i Västeuropa och den fortgående globaliseringen inom ekonomin, vilka i framtiden ställer Finland och Sverige inför likartade utmaningar. Forskningsprojekten speglar Sveriges och Finlands synnerligen unika inbördes relationer. Länderna har en lång gemensam historia samt en likartad samhällsstruktur och värdegrund. De ställs inför samma problem inom politik, språk, religion och kultur samt inför nationell identitet, kommunikation, integration och regionalisering, gällande såväl ländernas inbördes förhållande som relationer till det övriga Europa.

Den totala budgeten för programmet är ca 45 miljoner kronor. Programmet finansieras av Finlands Akademi med drygt 12 mkr. I Finland deltar också Svenska litteratursällskapet i Finland, Stiftelsen för Åbo Akademi och Svenska kulturfonden i finansieringen av programmet med tillsammans samma belopp. Svenska finansiärer är Vetenskapsrådet (f.d. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet) och Riksbankens Jubileumsfond som tillsammans bidrar med ca 21 miljoner kronor. Verksamheten leds av ett arbetsutskott bestående av professorerna Stig Strömholm, RJ, ordförande, Aila Lauha, Finlands akademi, vice ordförande, Anders Jeffner, Vetenskapsrådet, Marika Tandefeldt, Svenska litteratursällskapet i Finland och Nils-Erik

Villstrand, Åbo Akademi, sekreterare och programmets koordinator. Kansli-representanter är forskningssekreterare Torsten Augrell, Vetenskapsrådet, vetenskapssekreterare Eili Ervelä-Myréeen, Finlands Akademi och forskningsdirektör Mats Rolén, RJ.

I programmet ingår 17 olika projekt och inom dem arbetar över 120 forskare inom bl.a. följande finländska (Fin.) och svenska (Sve.) institutioner: Helsingfors, Joensuu, Lapplands och Åbo universitet (Fin.), Göteborgs, Karlstads, Lunds, Stockholms, Umeå och Uppsala universitet (Sve.), Åbo Akademi (Fin.), Helsingfors handelshögskola (Fin.), Handelshögskolan i Stockholm, Försvarshögskolan, Högskolan på Gotland, Karolinska Institutet, Mitt-högskolan i Härnösand (Sve.), Näringslivets forskningsinstitut (ETLA) och Kuntokallio (Fin.).

Under 2002 har arbetet i de olika projekten gått in i en avslutande fas. När det gäller de gemensamma aktiviteterna inom programmet har det under ledning av programmets koordinator professor Nils-Erik Villstrand genomförts arbetskonferenser kring utformningen av och innehållet i de fyra tematiska antologier, vilka skall utgöra programmets slutrapportering. Dessa antologier kommer att under år 2004 utges på såväl finska som svenska språken. Forskningsprogrammet har under året presenterats för allmänheten i olika fora i såväl Finland som Sverige. Blant annat kan nämnas att programkoordinatorm Villstrand presenterade programmet vid ett seminarium under Bok- och biblioteksmässan i Göteborg, september 2002. Under år 2003 kommer arbetet främst att inriktas på rapportskrivande från projekten och till antologierna. I slutet av året anordnas en större tvådagarskonferens vid Uppsala universitet. Den första dagen kommer att ägnas åt interna diskussioner rörande programmets genomförande och resultat. Den andra konferensdagens program vänder sig till allmänheten och innehåller ett antal populärvetenskapliga föredrag och estradsamtal.

Projekt 2005

Redan i början av 1990-talet påbörjades ett svensk-norskt historikersamarbete med sikte på att göra en samordnad forskningsinsats rörande unionsupplösningen 1905. Detta realiserades sedermera i form av *Projekt 2005: svensk-norska relationer från 1814 till idag* innefattande två större monografier rörande perioderna 1814–1905 respektive 1905 till våra dagar. Projektet finansieras av de norska och svenska regeringarna, som år 1998 beslutade anslå 5 miljoner NOK respektive 5 miljoner SEK till detta ändamål. Jubileumsverkets första del författas av professor Bo Stråth, European University Institute, Florens, medan ansvaret för den senare åvilar professor Francis Sejersted, Universitetet i Oslo. Jubileumsverket utges i såväl norsk som svensk språkdräkt och skall föreligga den 7 juni 2005, det datum då unionsfördraget undertecknades i Karlstad. Med anledning av hundraårsminnet av unionens fredliga upplösning planeras under hela år 2005 en rad publika aktiviteter i form av konferenser, utställningar m.m. i såväl Norge som Sverige. Dessa arrangemang samordnas av respektive regering. Svenska UD har

därvid uppdragit åt Stiftelsen Voksenåsen att samordna de svenska aktiviteterna.

Historieprojektet har en vetenskaplig referensgrupp, ledd av professorerna Stig Ekman, Stockholms universitet och Øystein Sørensen, Universitetet i Oslo. Gruppen har tagit initiativ till en rad nya forskningsuppgifter kring såväl själva unionsupplösningen som olika komparativa studier rörande samhällsutvecklingen i Norge och Sverige efter 1814. De har därför i tillägg till Jubileumsverket ansökt om medel till två antologier: den första behandlar unionsupplösningen, medan den andra innehåller jämförande tematiska studier mellan de båda länderna avseende 1800- och 1900-talen. Medel till antologiprojektet och kringaktiviteter har i omgångar beviljats av den s.k. *Hundraårsmarkeringen 2005 A/S* med totalt 3,9 miljoner NOK. RJ har för åren 1996–2005 genom olika beslut beviljat antologiprojekten (inklusive viss planering av Jubileumsverket) sammanlagt 4,45 miljoner SEK i anslag. Den svenska regeringens anslag, liksom de av RJ beviljade medlen, förvaltas och administreras av Voksenåsen, Oslo. Programkoordinator är doktorstipendiat Ruth Hemstad, Historisk institutt, Universitetet i Oslo.

Vd Dan Brändström och forskningsdirektör Mats Rolén redovisade den 16 augusti 2002 arbetsläget beträffande Jubileumsverket för statssekreteraren i Utbildningsdepartementet Agneta Bladh. Hon riktade därvid en förfrågan till RJ, om stiftelsen var beredd att å regeringens vägnar arbeta för att finna former för en utgivning av Jubileumsverket. Detta accepterades av RJ, eftersom stiftelsen redan hade ett mångårigt ekonomiskt och praktiskt engagemang i nära anslutning till Jubileumsverket. Utifrån detta mandat har Mats Rolén under hösten 2002 tillsammans med representanter för det norska Utdannings- och forskningsdepartementet utarbetat underlag för upphandling av förlag m.m. med sikte på att säkerställa Jubileumsverkets utgivning i linje med den uppställda tidsplanen. Vidare har Rolén deltagit i ett referens- och projektgruppsmöte på Voksenåsen den 20–21 november 2002.

Kulturpolitisk forskning

Som redovisats i föregående årsberättelser har RJ genomfört en rad aktiviteter för att följa upp Världskommissionens för kultur rapport *Vår skapande mångfald* (1995), Unescos *Intergovernmental Conference on Cultural Policies* i Stockholm våren 1998 med dess *Action Plan on Cultural Policies for Development* samt de tre seminarier som RJ anordnade vid konferensen. I *Stockholm Action Plan* betonades bl.a. vikten av att stimulera utbytet av teorier, praktiska erfarenheter och forskning för att stärka kunskapsbasen rörande kultur och mänsklig utveckling. I detta arbete intar översikter och evaluering av existerande ”verktyg” i kulturpolitiskt arbete (t.ex. kvantitativa och kvalitativa indikatorer) en viktig roll.

Inom ramen för stiftelsens uppföljning av dessa intresseområden etablerades år 2000 ett fruktbart samarbete mellan RJ och Sida. Detta fick konkret form i slutet av året när de båda organisationerna, på RJ:s initiativ, startade och

gemensamt finansierade det internationella projektet ”Improving the Tools for the Planning, Reporting and Assessment of Cultural Policies for Human Development”. Bakom det s.k. *Toolsprojektet* ställde sig även Kulturdepartementet, Svenska Unescorådet, Dag Hammarskjölds Minnesfond och Statens kulturråd. Uppdraget att genomföra arbetet gavs åt en grupp forskare under ledning av professor Colin Mercer, The Nottingham Trent University. Projektet leddes av en arbetsgrupp bestående av från RJ forskningsdirektör Mats Rolén, ordförande, forskningssekreterare Fredrik Lundmark, professorerna Carl-Johan Kleberg och Karl Eric Knutsson (avlidet 31 oktober 2002). Sida representerades av avdelningschef Lena Johansson, enhetschef Per Knutsson (under projektets planering och inledning), forskningssekreterarna Jessica Pellrud och Jan Lundius. I gruppen har vidare ingått departementsråd Pia Erson (t.o.m. mars 2002), departementssekreterarna Nina Ulvelius, Charlotte Brunnberg och Mikael Schultz, Kulturdepartementet, departementssekreterare Eva Hermanson, Svenska Unescorådet, direktör Olle Nordberg, Dag Hammarskjölds Minnesfond, och avdelningschef Per Svensson, avdelningsdirektörerna Siv Junback och Sten Månsson, Statens kulturråd.

Projektet avslutades under 2002 med publiceringen av Colin Mercers rapport *Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development* (RJ, Sida & Gidlunds förlag, 2002). Mercer tar sitt avstamp i en grundläggande teoretisk diskussion om kulturbegreppet och diskuterar sedan utifrån en bred analys av forskningsläget och existerande internationella översikter, möjligheterna att konstruera eller använda olika typer av ”tools” för att analysera frågor rörande kultur och utveckling. Bland annat innehåller boken konkreta förslag till en ny ”world culture report” – Unescos utgivning av *World Culture Report* upphörde redan efter de två första volymerna.

Mercers bok, liksom slutrapporten från projektet *Creative Europe* (se nedan) presenterades vid en konferens med titeln *The status of culture in the EU: situation at stake and proposals for the future* på Sveriges ständiga representation vid de europeiska gemenskaperna i Bryssel den 6 november 2002. Arrangemanget genomfördes av Network of European Foundations for Innovative Cooperation (NEF), i samverkan med RJ, Sida och kulturrådet Pia Erson, vid svenska representationen. Konferensen öppnades av Pia Erson, varefter direktör Raymond Georis, NEF, presenterade sin organisation och dess engagemang i kulturfrågorna. Därpå redogjorde direktör Dan Brändström, RJ, för bakgrunden till RJ:s egna och Sidas satsningar på forskning om kultur och utveckling, sedda ur såväl svenskt som europeiskt och globalt perspektiv. Han underströk att han å NEF:s och de svenska arrangörernas vägnar med denna konferens och presentationen av rapporterna ville föra upp frågorna om kulturens roll i en utvidgad europeisk union på agendan. Han såg EU-konventets delegater och ledning som en tydlig mottagare av detta budskap.

Dr Ritva Mitchell, Helsingfors, ordförande i ERICArts, Bonn, presenterade därefter huvudresultaten från projektet *Creative Europe*. Hon konstaterade bl.a. att den europeiska unionen saknar redskap när det gäller att såväl

tolka utvecklingen inom kulturområdet som att ha ändamålsenliga stödformer på unionsnivå. EU har inte heller några organ som stöder kulturpolitiskt relevant forskning. Mycket av den kulturpolitik som nu förts eller förs i de enskilda medlemsländerna har sitt ursprung i ett helt annat ekonomiskt och politiskt läge och är föråldrad. Den europeiska unionen behöver ett bättre kunskapsunderlag när den skall ta ställning till kulturens roll i den samhällsliga utvecklingen, menade hon.

Professor Colin Mercer, The Nottingham Trent University utvecklade sedan mycket elegant sina tankar om ”a cultural citizenship” och hur och varför den kulturella dimensionen kan och måste beaktas när vi försöker förstå vad som sker i våra länder och lokalsamhällen. Michel Rocard, ordförande i det europeiska parlamentets kulturutskott, talade sedan om hur han såg på stödet till kulturen ur ett EU-perspektiv. Även han konstaterade att unionen inte velat driva någon aktiv linje på överstatlig nivå, utan överlätit detta till medlemsländerna. Visbykonferensens resultat under det svenska ordförandeskapet (se RJ:s årsberättelse 2001) var väl i stort sett att länderna enades om att ”försöka lära av varandras erfarenheter” när det t.ex. gäller stöd åt konstnärliga yrkesutövare. Men detta och andra aspekter av kulturfrågorna borde övervägas i EU-konventets arbete. Avdelningschef Fabienne Metayer, Europeiska kommissionen: Direktoratet för utbildning och kultur, redogjorde sedan för kommissionens arbete med kulturfrågor i dag. Dagen sammanfattades av Dr Dario Desegni, Direktör för Compagnia Di Sao Paolo och ordförande för European Foundation Center (EFC). Konferensen hade planerats av Mats Rolén och Carl-Johan Kleberg, RJ, i samverkan med direktör Raymond Georis och Mrs. Colombe Warin, NEF och Pia Erson. De senare svarade även för de praktiska arrangemangen på plats.

Att Riksbankens Jubileumsfond och andra stiftelser har en viktig roll för att initiera och stödja kulturpolitiskt relevant forskning underströks under det tredje RJ-seminariet vid Stockholmskonferensen 1998. Detta framgår än tydligare i slutrapporten från det projekt som då initerades – *Creative Europe* (se ovan!). Som ovan antytts fick Creative Europe en uppmärksam avslutning i Bryssel. Arbetet har finansierats av RJ, European Cultural Foundation och Compagnia di San Paolo med NEF som administrativt organ. Inom projektet har bl.a. studerats vilka ramvillkor i form av olika typer av finansiering som påverkar kreativitetens villkor i dagens Europa.

Arbetet har utförts vid forskningsinstitutet ERICArts, Bonn och letts av professor Andreas Wiesand, forskare Danielle Cliche och fil.dr Ritva Mitchell, Helsingfors. ERICArts har under arbetet haft ett omfattande samarbete med en rad forskningsinstitut runt om i Europa. Genom RJ:s försorg har även kontakter etablerats med svenska forskningsmiljöer, främst med Tema Q vid Campus Norrköping, Linköpings universitet. Carl-Johan Kleberg och Mats Rolén har ansvarat för RJ:s kontakter med projektet. Under projektets avslutning har även professor Svante Beckman, Tema Q, Campus Norrköping, Linköpings universitet lämnat viktiga bidrag till utformningen av slutrapport-

ten, som sålunda kunde presenteras vid den ovan nämnda konferensen i Bryssel.

Creative Europe har också inneburit något av en läroprocess för RJ och andra berörda parter i det internationella samarbetet mellan stiftelser. Även detta har varit viktigt, med tanke på RJ:s alltmer omfattande internationella engagemang.

RJ:s stöd till kulturpolitiskt relevant forskning går nu in i en annan fas. Mercers rapport kommer att bli föremål för en omfattande internationell ”remissrunda” i Sidas regi. Projektgruppen för Toolsprojekten kommer att fortsätta samarbeta kring forskningsfrågor och resultatens implementering. För en forskningsfinansiär som RJ är det glädjande att se att flera av Mercers i den svenska projektgruppens förankrade förslag – bl.a. om A New World Culture Report – har stimulerat till internationella projekt och initiativ. Grunden har redan lagts till lovande samarbetsprojekt med European Culture Foundation och London School of Economics. Boken har även blivit en grundsten i planeringen av Svenska Unescorådets expertkonferens våren 2003, som har formen av en uppföljning av 1998 års kulturministerkonferens i Stockholm.

Mercers bok, liksom Creative Europe har också inspirerat till start av en tänkbar European Culture Report; erfarenheterna från dessa projekt har också delgivits de svenska delegaterna i EU-konventet.

Den ekonomiska förvaltningen

Alla förhoppningar om att 2002 skulle innebära en period av återhämtning för aktiemarknaderna har visat sig vara felaktiga. Året går till historien som ett av de sämsta någonsin på Stockholmsbörsen med en nedgång på 36 %. Motsvarande svaga utveckling går även att finna bland utländska aktiemarknader där redovisningsskandaler, krigshot och oro för förnyad konjunkturnedgång successivt har förstärkt osäkerheten och dessutom bidragit till ifrågasättande av tidigare fastlagda teorier och spelregler kring finansiella flöden.

Efter en stark avslutning 2001 med positiva signaler om en global ekonomisk återhämtning i början av 2002 tappade optimismen fart och oron för en svagare konjunktur ökade. Uppmärksamheten kring oegentliga redovisningsmetoder i energibolaget Enron fick efterföljare bland flera globala företag, vilket bidrog till stigande riskpremie på aktier och därmed fallande kurser.

Under sommaren och början av hösten förstärktes den globala börsnedgången, och större institutionella investerare beslöt sig för att dra ned på aktieandelen och i stället placera kapitalet i riskfria värdepapper. Under perioden framkom att europeiska livförsäkringsbolag hade tvingats avyttra aktier för att kunna nå upp till sina solvenskrav. Dessa faktorer gjorde att aktiemarknaden dränerades på likviditet, vilket förstärktes av flera större nyemissioner, däribland Ericssons. Den 10 oktober nådde Stockholmsbörsens generalindex sin årslägst nivå (-48 %) och började därefter att återhämta sig i takt med att tredje kvartalets bolagsrapporter strömmade in. Morgan Stanleys världsindex för aktier hade vid årsskiftet gått ned med 33 % i svenska kronor.

Riksbankens Jubileumsfond höll en hög likviditet under hela året till följd av det osäkra marknadsläget. I juni beslöts att aktieportföljen skulle minska ytterligare till förmån för räntebärande placeringar. För helåret 2002 redovisar stiftelsen en totalavkastning på -16,2 %. Aktieportföljen gav en avkastning på -34,1 %, medan de räntebärande tillgångarna gav en avkastning på 6,2 %.

De långa marknadsräntorna följde börsutvecklingen nedåt efter ett avvakande första halvår. Sett över hela året sjönk räntan för femåriga statsobligationer med i storleksordningen 0,75 procentenheter, vilket påverkade stiftelsens räntetillgångar positivt.

För första gången sedan 1996 försvagades dollarn i förhållande till den svenska kronan samtidigt som euron höll sig på en förhållandevis stabil nivå. Andelen utländska tillgångar i stiftelsens portfölj minskades under året, dels för att motverka valutaeffekterna av den allt starkare kronan, dels för att osäkerheten på de utländska marknaderna ansågs svår att hantera.

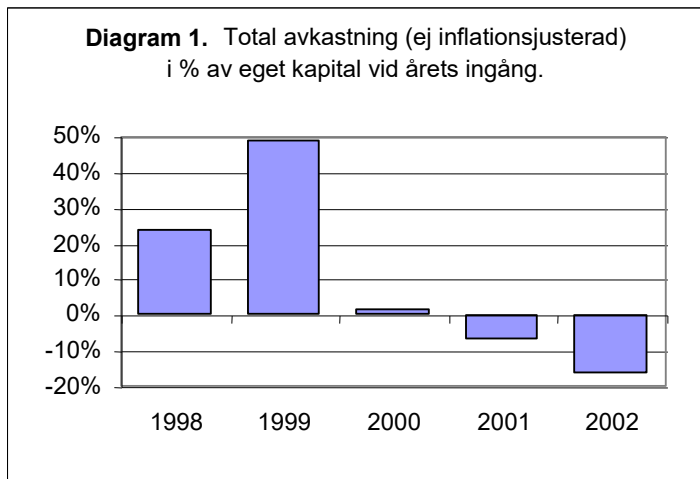
Fastighetsmarknaden i Stockholm har uppvisat skiftande utveckling med lägre priser på kontorsfastigheter samtidigt som attraktiva bostadsfastigheter i innerstan stigit något i värde. Stiftelsen avyttrade under sommaren sin andel av gallerian Adam & Eva i centrala Stockholm till den andra hälftenägaren Atrium Fastigheter.

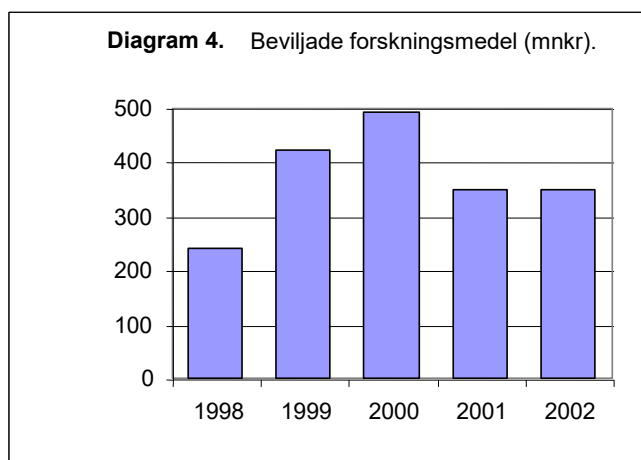
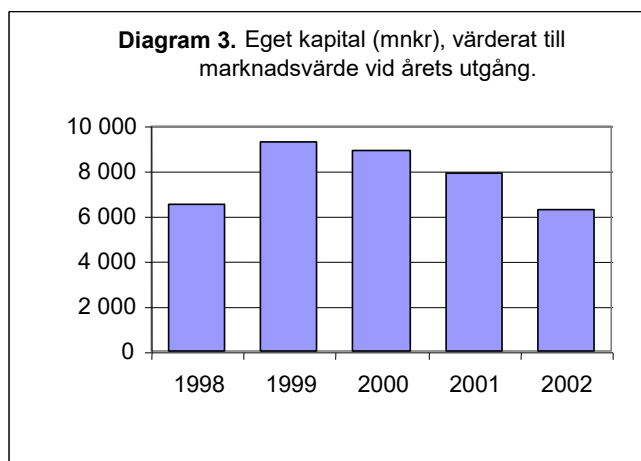
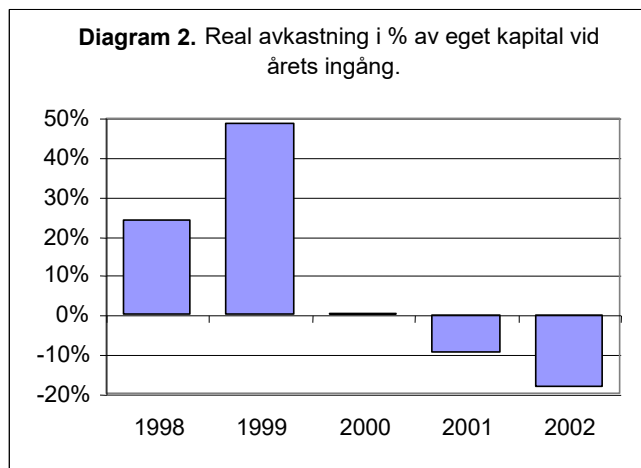

Den finansiella verksamheten – fem år i sammandrag

Den 1 januari 1988 fick Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond nya stadgar, som innebar att stiftelsen blev en självständig finansiell aktör. För att kunna bibehålla en stabil nivå på anslagna forskningsmedel har styrelsen satt upp som långsiktigt mål att den reala (inflationsjusterade) årsavkastningen på stiftelsens finansiella tillgångar skall uppnå 5 % över tiden. Under de senaste fem åren har stiftelsens finansiella tillgångar gett en genomsnittlig realavkastning på 6,5 %, trots de dåliga marknadsförutsättningarna åren 2000–2002. Det egna kapitalet, värderat till marknadsvärde, har sedan utgången av 1997 vuxit med 840 miljoner kronor samtidigt som 1 859 miljoner kronor har delats ut i forskningsanslag.

Nedan redovisas – i form av stapeldiagram – utvecklingen under de fem senaste åren av fyra grundläggande finansiella mått – den totala avkastningen, den reala avkastningen (inflationsjusterad), eget kapital till marknadsvärde samt årliga beviljade forskningsmedel.

Årsredovisning

Förvaltningsberättelse

Stiftelsens ändamål

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) är en fristående stiftelse som har till ändamål att främja och understödja vetenskaplig forskning. Stiftelsen grundades 1962 genom ett beslut i riksdagen och genom en donation från Sveriges riksbank, som därmed ville uppmärksamma bankens 300-årsjubileum 1968 och samtidigt främja ”ett angeläget nationellt ändamål”. Den årliga avkastningen av *Jubileumsdonationen* skulle användas till att främja vetenskaplig forskning med anknytning till Sverige.

Den 1 januari 1988 fick Riksbankens Jubileumsfond nya stadgar, vilka innebär att stiftelsen blev en självständig finansiell aktör. I denna skepnad startades verksamheten med ett kapital om 1,5 miljarder kronor. Under åren därefter har ytterligare donationer erhållits. Beträffande på vilket sätt ändamålet skall främjas, anges i de i dag gällande stadgarna bl.a.

- att företräde skall ges åt forskningsområden, vilkas medelsbehov inte är så väl tillgodosedda på annat sätt,
- att fondens medel speciellt skall användas för att stödja stora och långsiktiga forskningsprojekt,
- att nya forskningsuppgifter som kräver snabba och kraftiga insatser särskilt skall uppmärksammas,
- att fonden skall söka främja kontakter med internationell forskning.

Riksdagen beslöt under 1993 att ytterligare en donation om 1,5 miljarder kronor, *Kulturvetenskapliga donationen*, skulle tillföras Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Till beslutet var fogad en promemoria i vilken bl.a. följande användningsområden angavs:

- Etablering av forskningscentrum eller forskningsområden med internationell slagkraft.
- Stöd till projekt och program som innebär gränsöverskridanden mellan discipliner.
- Etablering av nätverk eller fastare samverkansformer nationellt och internationellt, bl.a. genom etablering av ett internationellt forskarutbytesprogram.
- Befordran av forskarutbildning och forskarrekrutering.
- Främjande av forskarörlighet internationellt och mellan universitet/högskolor och andra verksamheter.

Årets verksamhet

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds styrelse har sammanträtt fyra gånger under året. Dessutom genomfördes en styrelsekonferens i februari på Långholmen Konferens. Samtliga styrelseledamöter, förutom de två finansiella sakkunniga, ingår i beredningsgrupper. Dessa grupper bereder forskningsansökningarna vid två heldagssammanträden per år och lägger förslag till styrelsen. Under året kunde ansökningar för sammanlagt ca 100 nya projekt och drygt 150 fortsättningsprojekt beviljas.

Styrelsens arbetsutskott har sammanträtt fem gånger under året. Till arbetsutskottet har styrelsen bl.a. delegerat att besluta om anslag till forskningsplanering, konferenser, seminarier, uppbyggande av vetenskapliga nätverk o.d. Under året beviljades 83 sådana anslagsansökningar. Från och med år 2002 sker ansökan till RJ helt och hållet via Internet. Förutom att de sökande insänder sina projektansökningar elektroniskt arbetar också RJ:s beredningsgruppsledamöter och de externa sakkunniga via RJ:s hemsida.

Stiftelsen har arrangerat egna symposier och seminarier, ibland tillsammans med andra forskningsstödjande organ inom eller utom landet. RJ samarbetar regelbundet med riksdagen i sådana arrangemang. Stiftelsen har under året även utgett ett antal skrifter.

RJ:s finanskommitté, med uppgift att följa upp och stödja finansförvaltningen, har under året sammanträtt vid sju tillfällen. Under hösten tillträdde Johan Bygge, vvd på Electrolux, som ny ledamot efter Hillevi Rosenquist.

RJ utvärderar och följer fortlöpande upp de projekt som beviljas medel. Efter avslutad projekttid skall en ekonomisk redovisning insändas till fonden jämte en kort redogörelse för den vetenskapliga verksamheten samt de skrifter som projektet publicerat. Varje år görs dessutom mer omfattande projektbesök av respektive beredningsgrupper. Under året har 12 projekt besökts.

Under året har ett antal stipendier delats ut från Erik Rönnbergs donationer för medicinsk forskning, från Nils-Eric Svenssons fond för främjande av ömsesidigt forskarutbyte inom Europa samt RJ:s ”Forschungspreis für Deutsche Wissenschaftler”. Fondens gästprofessur vid Humboldt-Universität zu Berlin har även tillsatts under året.

RJ finansierar för närvarande fyra forskarskolor: i matematik med ämnesdidaktisk inriktning, i moderna språk och i Stillahavsasiastudier samt en forskarskola med avsikten att stärka den vetenskapliga kompetensen bland de museianställda.

Sedan ett antal år inrättar RJ s.k. områdesgrupper inom forskningsfält som bedöms som angelägna men ännu är svagt utvecklade eller inte är tillräckligt uppmärksammade, för att initiera och stimulera ny forskning. För närvarande är två sådana grupper verksamma: Områdesgruppen för forskning om kunskapssamhället och Områdesgruppen för forskning om Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling. I dessa ingår cirka tio forskare och två politiker.

Stiftelsen är genom engagemanget i European Foundation Centre (EFC), Network of European Foundations for Innovative Corporations (NEF) och Haagklubben m.fl. sammanslutningar en aktiv medaktör inom det europeiska

samarbetet, framför allt inom de sociala och kulturella områdena. Under de senaste åren har särskilt samarbetet med Tyskland utvidgats, framför allt genom att RJ under året har påbörjat ett samarbete med Wissenschaftskolleg zu Berlin. Genom vd Dan Brändström arbetar RJ aktivt inom CNERP (Svenska kommittén för en ny europeisk forskningspolitik).

Viktiga frågor, utöver fördelandet av projektmedel, vilka styrelsen varit involverad i under året är frågan om avgifter för administration och lokaler till universitet och högskolor (overheadkostnader), anslag till tidningen Dagens Forskning, huvudmannskap för Stiftelsen Skapande Människa under ordförandeskap av f.d. talman Birgitta Dahl samt ett aktivt delägarskap i Raoul Wallenberg Guest House i Budapest. Den 31 oktober hölls det sista sammanträdet med styrelsen under ordförandeskap av professor Stig Strömholm. Ordföranden och halva styrelsen avtackades vid en middag på kvällen i Vasamuseet. Den nya styrelsen, under ordförandeskap av professor Eva Österberg, Lunds universitet, höll ett konstituerande möte den 14 november.

Stiftelsens kansli har under året haft 13 anställda. I september tillträdde Björn Olsson som ny finansdirektör efter Torgny Prior som valt att gå vidare med egen verksamhet.

Styrelsen för Riksbankens Jubileumsfond beslutade den 21 mars 2002 att utvärdera sin verksamhet. Beslutet innefattade tre delar: 1) en bred analys och bedömning av RJ:s forskningsstödjande verksamhet, 2) RJ:s finansiella verksamhet och 3) delfinansiering av det s.k. Stiftelseprojekt 2004, som fokuserar de s.k. löntagarfondsstiftelsernas roll i det nationella forsknings- och högre utbildningssystemet. Resultaten från den första utvärderingen kommer att presenteras under andra halvan av år 2004, den finansiella utvärderingen blir klar i början av år 2003 och stiftelseprojektet presenteras våren 2004.

Enligt stiftelsens stadgar (10 §) skall styrelsen senast den 15 februari avge berättelse angående stiftelsens verksamhet och förvaltning för nästföregående år. Berättelsen skall omfatta resultaträkning, balansräkning, förvaltningsberättelse och redogörelse för vilka projekt som beviljats anslag. Riksdagens revisorer är stiftelsens externa revisorer enligt lagen (1988:46) om revision av riksdagsförvaltningen m.m. Styrelsen ansvarar, i enlighet med stiftelsens stadgar, för att intern revision sker av stiftelsen genom upphandling av en auktoriserad revisor.

På basis av Riksdagens revisorers berättelse och utbildningsutskottets granskning av stiftelsens verksamhet fattar riksdagen i plenum det slutliga beslutet om huruvida granskningen givit anledning till någon anmärkning eller ej.

Resultat och ställning

Resultatet, dvs. summan av alla intäkter inklusive realiserade vinster och förluster med avdrag för löpande kostnader, uppgår år 2002 till -1 389 miljoner kronor (796 miljoner kronor) vilket minskar tidigare års balanserade resultat. Därutöver har stiftelsen använt 350 miljoner kronor till forsknings-

medel samt avsatt motsvarande 85 miljoner kronor för att bevara det reala värdet i donationerna. Emellertid har det i budgeten för år 2002 gjorts vissa markeringar i syfte att begränsa sådana åtaganden som har långsiktiga ekonomiska konsekvenser. Inom Jubileumsdonationen har styrelsen anbefallt att huvuddelen av anslagen skall vara tvååriga. Även för Kulturvetenskapliga donationen har det manats till viss försiktighet med fleråriga åtaganden. I stället har det gjorts en kraftig utökning av engångsanslag i form av infrastrukturinsatser.

Från och med 2002 delas det egna kapitalet upp i bundet och fritt kapital. Det bundna kapitalet består av Jubileumsdonationen samt Erik Rönnerbergs donationer medan Kulturdonationen redovisas som fritt eget kapital. Se även avsnittet om stiftelsens redovisningsprinciper.

Stiftelsens ränteintäkter respektive aktieutdelningar uppgick under året till 127 miljoner kronor (167 miljoner kronor) respektive 71 miljoner kronor (62 miljoner kronor). Årets negativa utveckling på aktieportföljen resulterade i att det bokförda värdet vid årets utgång översteg marknadsvärdet. En nedskrivning om 1 079 miljoner kronor har därför varit nödvändig enligt de värderingsregler för finansiella tillgångar som stiftelsen följer. Stiftelsens avyttringar och nedskrivning av finansiella instrument (aktier och obligationer) gav härutöver ett negativt resultat om -488 miljoner kronor (533 miljoner kronor).

Stiftelsens fastigheter redovisar ett överskott om 34 miljoner kronor att jämföra med 10 miljoner kronor året innan. Årets resultat påverkas dels av en bokföringsmässig nedskrivning med 18 miljoner kronor av stiftelsens fastighet Sånglärkan 12, belägen på Sköldungagatan i Stockholm, dels av en realisationsvinst om 37 miljoner kronor från försäljningen av stiftelsens andel i fastigheten Adam & Eva 17, belägen på Drottninggatan i Stockholm. Motsvarande resultat år 2001 inkluderar en nedskrivning om 10 miljoner kronor av fastigheten Sånglärkan 12.

För att ge ytterligare information om stiftelsens ställning kompletteras redovisningen liksom tidigare med en balansräkning vari tillgångar och skulder är upptagna till marknadsvärden. Dessutom kompletteras resultaträkningen med information om "förändring av ej realiserade vinster". Jämfört med föregående års bokslut har de realiserade vinsterna ökat med 83 miljoner kronor. Ökningen förklaras av att årets värdenedgång i aktieportföljen har beaktats redan i bokföringen genom den nedskrivning som skett. Övervärdet (marknadsvärdet minus det bokförda värdet) i aktieportföljen och obligationsportföljen ökade under år 2002 med 29 miljoner kronor respektive 86 miljoner kronor. För stiftelsens fastigheter noteras ett minskat övervärde om -32 miljoner kronor.

Stiftelsen har i princip tre olika slag av tillgångar – aktier, obligationer och fastigheter – som alla är utsatta för värdetförändringar. Vissa delar av stiftelsens tillgångar är denominerade i utländsk valuta. Förändringar i valutakurser påverkar därför värdet på stiftelsens tillgångar uttryckt i svenska kronor. Av stiftelsens totala tillgångar om 6 724 miljoner kronor (värderade till marknadsvärde) vid utgången av år 2002 utgjorde andelen aktier 40 % (50 % vid

utgången av 2001), andelen fastigheter 10 % (10 %) och andelen räntebärande tillgångar 50 % (40 %). Tillgångar i utländsk valuta uppgick till 13 % (20 %).

Finansiellt resultat

Från resultaträkningen (och de olika noterna) kan en sammanställning göras som enbart består av finansiella poster till marknadsvärde. Dessa poster har grupperats i en tablå efter typ av tillgång.

För stiftelsens fastigheter redovisas ett positivt resultat om 2 mkr. Detta ger en förräntning om 0,3 % räknat på fastigheternas marknadsvärde vid årets ingång.

Stiftelsens aktieportfölj gav ett negativt resultat om -1 494 miljoner kronor eller -34,1 %.

De räntebärande tillgångarna gav för år 2002 ett positivt resultat om 209 miljoner kronor eller 6,2 %.

Det finansiella resultatet skall belastas med räntekostnader och finansiella kostnader. Det samlade finansiella resultatet för år 2002 anges i tablå till -1 290 miljoner kronor, vilket motsvarar en negativ förräntning om -16,2 % räknat på eget kapital vid årets ingång.

Det finansiella resultatet skall efter en avsättning för att bevara det reala värdet av stiftelsekapitalet täcka forskningsmedel om 350 miljoner kronor samt administrationskostnader om 19 miljoner kronor . Årets totala resultat räcker inte för att täcka detta utan tidigare års balanserade resultat har därför belastats med 1 741 miljoner kronor .

Finansiellt resultat (KSEK)

Tillgång	Intäkt/kostnad	2002	2001
<i>Fastigheter</i>	Intäkter	44 498	47 893
	Realisationsvinster	36 503	-
	Avskrivningar	-7 071	-8 090
	Nedskrivningar	-17 900	-10 000
	Övriga kostnader	-21 536	-20 012
	Förändring av ej realiserade vinster	-32 333	-16 606
Summa fastigheter		2 161	-6 815
<i>Aktier</i>	Utdelningar	70 991	62 164
	Realisationsvinster/förluster	-514 330	488 477
	Nedskrivningar	-1 079 018	-
	Förändring av ej realiserade vinster	28 665	-1 385 662
Summa aktier		-1 493 692	-835 021
Räntebärande			
<i>Bankmedel</i>	Ränteintäkter	16 270	28 890
	Valutakursvinster/förluster	-32 956	55 210
<i>Certifikat</i>	Ränteintäkter	32 286	45 769
<i>Obligationer</i>	Ränteintäkter	78 154	92 613
	Realisationsvinster/förluster	28 432	44 095
	Förändring av ej realiserade vinster	86 419	-33 943
Summa räntebärande tillgångar		208 605	232 634
	Räntekostnader	-3 578	-5 007
	Finansiella kostnader	-3 352	-4 396
Finansiellt resultat		-1 289 856	-618 605

Resultaträkning (KSEK)

	Not	2002	2001
<i>Stiftelsens intäkter</i>			
Aktieutdelningar		70 991	62 164
Ränteutgifter	1	126 710	167 272
Resultat fastigheter	2	34 494	9 791
Resultat från avyttring och nedskrivning av finansiella instrument	3	-1 564 916	532 572
Valutakursresultat m.m.	4	-30 065	56 610
<i>Stiftelsens kostnader</i>			
Finansiella kostnader	5	-3 352	-4 396
Personalkostnader	6, 7	-12 653	-15 879
Externa kostnader	8	-5 904	-6 239
Avskrivningar inventarier	13	-473	-537
Räntekostnader	2	-3 578	-5 007
Årets resultat	18	-1 388 746	796 351
Förändring av ej realiserade vinster	9	82 751	-1 436 211
Förändring av eget kapital till marknads- värde före beviljade forskningsmedel	19	-1 305 995	-639 860

Balansräkning (KSEK)

	Not	2002-12-31		2001-12-31	
		Bokförda värden	Marknadsvärden	Bokförda värden	Marknadsvärden
Tillgångar					
<i>Anläggningstillgångar</i>					
Materiella anläggningstillgångar					
Fastigheter	11, 12	293 622	634 700	441 290	814 700
Pågående arbeten Sånglärkan 12		1 740	1 740	-	-
Inventarier	13	679	679	875	875
Summa materiella anläggningstillgångar		296 041	637 119	442 165	815 575
Finansiella anläggningstillgångar					
Obligationer	14	1 675 539	1 837 184	1 666 576	1 741 803
Aktier	15	2 653 857	2 711 021	4 348 115	4 376 614
Summa finansiella anläggningstillgångar		4 329 396	4 548 205	6 014 691	6 118 417
Summa anläggningstillgångar		4 625 437	5 185 324	6 456 856	6 933 992
<i>Omsättningstillgångar</i>					
Övriga fordringar	16	1 559	1 559	174 985	174 985
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	17	34 803	34 803	39 502	39 502
Certifikat		988 496	988 496	790 729	790 729
Kassa och bank		513 917	513 917	798 806	798 806
Summa omsättningstillgångar		1 538 775	1 538 775	1 804 022	1 804 022
Summa tillgångar		6 164 212	6 724 099	8 260 878	8 738 014
Eget kapital och skulder					
<i>Bundet eget kapital</i>					
Stiftelsekapital	18, 19	2 327 883	2 327 883	2 278 441	2 278 441
<i>Fritt eget kapital</i>					
Kulturdonationen	18, 19	1 683 386	1 683 386	1 647 633	1 647 633
Balanserat resultat	23	1 733 326	2 293 213	3 557 238	4 034 374
Summa eget kapital		5 744 595	6 304 482	7 483 312	7 960 448

	Not	2002-12-31		2001-12-31	
		Bokförda värden	Marknadsvärden	Bokförda värden	Marknadsvärden
<i>Avsättningar</i>					
Avsättningar för pensioner		2 343	2 343	2 432	2 432
Summa avsättningar		2 343	2 343	2 432	2 432
<i>Långfristiga skulder</i>					
Inteckningslån		65 100	65 100	114 031	114 031
Summa långfristiga skulder		65 100	65 100	114 031	114 031
<i>Kortfristiga skulder</i>					
Beviljade ej utbetalda forskningsmedel		327 254	327 254	354 637	354 637
Leverantörsskulder		2 810	2 810	1 615	1 615
Övriga kortfristiga skulder	20	13 455	13 455	296 444	296 444
Upplupna kostnader och förutbetalda skulder	21	8 655	8 655	8 407	8 407
Summa kortfristiga skulder		352 174	352 174	661 103	661 103
Summa skulder och avsättningar		419 617	419 617	777 566	777 566
Summa eget kapital och skulder		6 164 212	6 724 099	8 260 878	8 738 014
<i>Ställda säkerheter</i>					
Fastighetsinteckningar	22	67 914		117 914	
<i>Ansvarsförbindelser</i>					
Beviljade anslag att utgå ur kommande års avkastning		138 362		105 942	

Redovisnings- och värderingsprinciper

Årsredovisningen har upprättats enligt årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens allmänna råd.

Värdering materiella anläggningstillgångar

Värdering bokförda värden

Materiella anläggningstillgångar värderas till historiskt anskaffningsvärde med avdrag för nedskrivningar och linjära avskrivningar.

Härvid tillämpas följande procentsatser för årlig avskrivning:

- Byggnader 2 %
- Inventarier 20 %
- Datorer anskaffade före 1999 20 %
- Datorer anskaffade efter 1998 33,33 %

Mark värderas till historiskt anskaffningsvärde med avdrag för erforderliga nedskrivningar.

Investeringar i såväl egenutvecklad som förvärvad programvara kostnadsförs löpande.

Värdering marknadsvärden

Marknadsvärde för fastigheter baseras på externa värderingar utförda av oberoende värderingsfirmor. Inventarier och datorer värderas till bokfört värde.

Värdering finansiella anläggningstillgångar

Värdering bokförda värden

Aktierelaterade värdepapper värderas individuellt till historiskt anskaffningsvärde minskat med erforderliga nedskrivningar.

Räntebärande värdepapper värderas kollektivt till historiskt anskaffningsvärde minskat med erforderliga nedskrivningar. Upplupen ränta på kupongobligationer redovisas som upplupen intäkt i balansräkningen. Instrument utan kupongränta värderas till upplupet anskaffningsvärde.

Utländska värdepapper värderas utifrån den lägsta av respektive anskaffningsdagens och balansdagens valutakurs.

Värdering marknadsvärden

Räntebärande och aktierelaterade värdepapper värderas till verkligt värde. Med verkligt värde menas normalt senaste stängningskurs på balansdagen.

Utländska värdepapper värderas utifrån balansdagens valutakurs.

Värdering omsättningstillgångar

Värdering bokfört värde

Fordringar upptas till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalt.

Fordringar i utländsk valuta värderas utifrån balansdagens valutakurs.

Upplupen ränta på certifikat redovisas som upplupen intäkt i balansräkningen.

Banktillgodohavanden i utländsk valuta värderas till balansdagens valutakurs.

Värdering marknadsvärden

Som marknadsvärde används bokfört värde.

Värdering skulder

Skulder i utländsk valuta värderas utifrån balansdagens valutakurs.

Beviljade forskningsmedel

Beviljade forskningsmedel redovisas direkt mot fritt eget kapital och skuldförs vid beslutstillfället.

Eget kapital

Till bokfört värde

Bokfört eget kapital utgörs av bundet och fritt eget kapital. Bundet eget kapital (stiftelsekapital) består av Jubileumsdonationen (Riksbankens donation) och Erik Rönnbergs donationer. Enligt donationsvillkoren skall realvärdet för dessa donationer upprätthållas över tiden. Detta sker genom en årlig avsättning till bundet eget kapital, med ett belopp beräknat utifrån konsumentprisindex utveckling under året. Det bundna egna kapitalet är ej tillgängligt för utdelning.

Fritt eget kapital består av Kulturdonationen (Kulturvetenskapliga donationen) och balanserat resultat. För Kulturdonationen gäller, som framgår av donationsvillkoren, att dess hela kapital får användas för anslag till forskning. Inom ramen för fritt eget kapital görs emellertid ändå en avsättning för bevarande av donationens realvärde.

Balanserat resultat består av vinstmedel med avdrag för avsättning för bevarande av donationernas realvärden samt för beviljade forskningsmedel. Enligt styrelsebeslut 1992 skall balanserat resultat som lägst uppgå till ett belopp motsvarande tre års utdelning av forskningsmedel i normal omfattning.

Till marknadsvärde

Eget kapital till marknadsvärde motsvarar stiftelsens nettoförmögenhet vid värdering av tillgångar och skulder till marknadsvärden.

Noter (belopp i KSEK)

Not 1. Ränteintäkter

	2002	2001
Bank	16 270	28 890
Certifikat	32 286	45 769
Obligationer	78 154	92 613
Summa	126 710	167 272

Not 2. Resultat fastigheter

	2002	2001
Hysesintäkter	44 498	47 893
Resultat från avyttring av fastighet	36 503	-
Avskrivningar	-7 071	-8 090
Nedskrivningar	-17 900	-10 000
Övriga kostnader	-21 536	-20 012
Summa	34 494	9 791

Av fastighetsintäkterna utgör 2 482 KSEK en beräknad internhyra för stiftelsens egna lokaler.

De räntekostnader som redovisas i resultaträkningen avser lån mot säkerhet i stiftelsens fastigheter.

Se även noterna 11 och 12.

Not 3. Resultat från avyttring och nedskrivning av finansiella instrument

	2002	2001
Realisationsresultat aktier	-514 330	488 477
Nedskrivning aktier	-1 079 018	-
Realisationsresultat obligationer	28 432	44 095
Summa	-1 564 916	532 572

Not 4.	Valutakursresultat m.m.		
		2002	2001
	Ej utnyttjade anslag	1 818	1 226
	Återbäring från SPP	1 072	-
	Valutakursresultat orealiserat	-32 956	55 210
	Övrigt	1	174
	Summa	-30 065	56 610

Not 5.	Finansiella kostnader		
		2002	2001
	Depåavgift	1 270	1 731
	Förvaltningsarvoden	880	1 547
	Övriga finansiella kostnader	1 202	1 118
	Summa	3 352	4 396

Not 6.	Löner, andra ersättningar och sociala kostnader		
		2002	2001
	Löner och andra ersättningar		
	Styrelse och verkställande direktör	1 621	1 619
	Övriga anställda	5 579	5 848
	Upplupna löner	100	2 280
	Summa	7 300	9 747
	Sociala kostnader	4 652	5 733
	– varav pensionskostnader	1 842	2 069

Av pensionskostnader avser 467 (591) styrelse och verkställande direktör.

Not 7.	Medelantal anställda		
		2002	2001
	Kvinnor	6	6
	Män	7	7
	Summa	13	13

Not 8. **Ersättning till revisorer**

	2002	2001
Öhrlings PricewaterhouseCoopers	246	119
Summa	246	119

Not 9. **Förändring av ej realiserade vinster**

	2002	2001	Förändring
Aktier	57 165	28 500	28 665
Obligationer	161 645	75 226	86 419
Fastigheter	341 077	373 410	-32 333
Summa	559 887	477 136	82 751

Not 10. **Avsättning för bevarande av realvärden**

Genomsnittsvärdet för konsumentprisindex år 2002 uppgår till 272,9. Motsvarande indexvärde för år 2001 är 267,1. Mellan år 2001 och år 2002 ökade således konsumentprisindex med 2,17 %. Det uppindexerade reala stiftelsekapitalet (bundet eget kapital) skall därför ökas med $2\,278\,441 \times 0,0217 = 49\,442$ medan Kulturdonationen (fritt eget kapital) ökas med $1\,647\,633 \times 0,0217 = 35\,753$. Se vidare noterna 18 och 19.

Not 11. **Fastigheter**

	Bokfört värde	Marknads- värde
Styrpinnen 23, Stockholm	33 835	108 000
Claus Mortensen 24, Malmö	77 594	102 700
Brännaren 7, Stockholm	15 939	50 000
Kampsången 4, Stockholm	10 898	32 000
Sländan 2, Stockholm	8 024	30 000
Trädlärkan 2, Stockholm	14 998	30 000
Rekryten 6, Stockholm	25 477	75 000
Snöklockan 1, Stockholm	22 188	52 000
Jasminen 4, Stockholm	15 090	33 500
Apelträdet 5, Stockholm	14 339	27 500
Hjorten 17, Stockholm	17 257	56 000
Sånglärkan 12, Stockholm	37 983	38 000
Summa	293 622	634 700

Fastigheterna ägs till 100 %.

Not 12. **Fastigheter**

	2002	2001
<i>Byggnader</i>		
Ingående anskaffningsvärde	404 500	403 604
Årets investeringar	-	896
Årets försäljning	-101 882	-
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	302 618	404 500
Ingående avskrivningar	-64 957	-56 867
Årets försäljning	17 785	-
Årets avskrivningar	-6 052	-8 090
Utgående ackumulerade avskrivningar	-53 224	-64 957
Ingående nedskrivningar	-64 958	-58 258
Årets försäljning	14 258	-
Årets nedskrivningar	-12 000	-6 700
Utgående ackumulerade nedskrivningar	-62 700	-64 958
<i>Mark</i>		
Ingående anskaffningsvärde	214 747	214 747
Årets investeringar	-	-
Årets försäljning	-79 619	-
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	135 128	214 747
Ingående nedskrivningar	-48 042	-44 742
Årets försäljning	25 742	-
Årets nedskrivningar	-5 900	-3 300
Utgående ackumulerade nedskrivningar	-28 200	-48 042
Utgående restvärde enligt plan byggnader och mark	293 622	441 290
Taxeringsvärden, byggnader	296 690	317 904
Taxeringsvärden, mark	164 954	191 897

Fastigheternas marknadsvärden framgår av not 11. Se även not 2.

Not 13. **Inventarier**

	2002	2001
Ingående anskaffningsvärde	4 207	3 815
Inköp	292	392
Försäljningar och utrangeringar	-1 017	-
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	3 482	4 207
Ingående avskrivningar	-3 332	-2 795
Försäljningar och utrangeringar	1 002	-
Årets avskrivningar	-473	-537
Utgående ackumulerade avskrivningar	-2 803	-3 332
Utgående restvärde enligt plan	679	875

Not 14. **Obligationer**

Förfalloår	Nominellt värde	Bokfört värde	Marknadsvärde
<i>Svenska nominalränteobligationer</i>			
2003	150 000	150 554	150 566
2005	200 000	198 582	202 982
2006	150 000	151 651	151 477
2007	100 000	100 149	102 875
2009	310 000	316 201	323 311
Summa		917 137	931 211
<i>Svenska realränteobligationer</i>			
2004	80 000	84 751	87 818
2008	200 000	192 488	240 984
2015	278 000	287 335	315 577
2020	100 000	93 828	127 245
Summa		658 402	771 624
Summa obligationer		1 575 539	1 702 835

Räntebärande fond

Nektar	100 000	134 349
Summa	100 000	134 349

Summa totalt **1 675 539** **1 837 184**

Not 15. **Aktier**

	Antal	Bokfört värde	Marknadsvärde
<i>Svenska aktier</i>			
ABB	220 000	5 478	5 478
Allgon B	76 100	913	913
Assa Abloy B	350 000	34 825	34 825
Astra Zeneca	355 000	108 630	108 630
Atlas Copco A	250 000	42 500	42 500
Axis	495 000	6 426	9 108
Ballingslöv	96 000	5 280	5 280
Bergman & Beving B	622 000	24 192	26 745
Biora	25 000	323	323
Boliden	250 000	3 600	3 600
Electrolux B	320 000	44 000	44 000
Ericsson B	15 465 844	94 342	94 342
Expanda B	250 000	7 025	7 025
Finnveden B	290 500	7 379	7 379
FöreningsSparbanken A	1 130 000	116 390	116 390
Gambro B	359 600	17 405	17 405
Haldex	130 000	10 140	10 140
Hennes & Mauritz B	1 000 000	168 000	168 000
Holmen B	65 000	13 550	13 748
Hufvudstaden A	456 000	12 312	12 312
IFS B	424 400	1 888	1 888
Industrivärden A	237 500	23 750	23 750
Industrivärden C	198 000	18 017	18 017
Intentia B	199 500	3 471	3 471
Investor B	850 000	44 200	44 200
JC	135 000	4 455	4 455

	Antal	Bokfört värde	Marknads- värde
JM B	223 900	36 272	36 272
Kinnevik B	40 000	3 480	3 480
Lagercrantz Group B	558 600	10 613	10 613
Lundbergs B	208 000	37 635	40 560
Mekonomen B	100 000	11 092	23 900
MTG B	75 200	5 302	5 302
NCC B	189 000	10 017	10 017
Neonet	201 000	1 446	1 446
Nexus	200 000	1 650	1 650
Nokia SDB	240 000	33 120	33 120
Nolato B	30 000	900	900
Nordea	1 600 000	61 440	61 440
Observer	221 520	7 532	7 532
Pandox	90 000	6 264	6 570
PartnerTech	126 300	2 981	2 981
Perbio Science	75 000	7 425	7 425
Pergo	340 000	5 372	5 372
Proffice B	594 000	11 405	11 405
Pyrosequencing A	207 800	1 642	1 642
Sandvik	160 000	31 120	31 120
SCA B	350 000	86 542	102 900
Scandiaconsult	400 000	14 775	15 120
Scania B	200 000	33 700	33 700
SEB A	700 000	50 750	50 750
Skandia	2 465 000	57 188	57 188
Skanditek A	816 000	8 405	8 405
Skanska B	1 300 000	66 300	66 300
SKF B	100 000	22 600	22 600
SSAB B	200 000	17 686	19 500
Svedbergs	247 700	21 055	21 055
Svenska Handelsbanken A	630 000	73 080	73 080
Tele 2 B	165 000	38 033	38 033
Telelogic	550 000	3 410	3 410

	Antal	Bokfört värde	Marknads- värde
TeliaSonera	1 826 862	59 921	59 921
Teligent	183 500	1 596	1 596
Trelleborg B	335 200	23 632	23 632
Volvo B	200 000	28 400	28 400
Summa svenska aktier		1 712 272	1 752 261
<i>Utländska aktier</i>			
<i>Danmark</i>			
Auriga B	72 400	5 125	5 112
D/S 1912 B	500	30 810	30 513
Danisco	30 000	8 826	8 859
DSV	50 000	10 558	10 560
Group 4 Falck	50 000	9 178	9 179
Jyske Bank	30 000	7 149	7 073
Topdanmark	50 000	12 526	12 586
Vestas Wind	90 000	7 830	7 791
<i>Finland</i>			
Kone B	30 000	7 874	7 824
Metsä Tissue	615 000	55 966	58 866
M-Real B	306 500	21 221	22 352
Nokia A	440 000	62 893	60 767
Nordea	400 000	15 764	15 570
Novo Group	539 750	11 556	11 464
Tecnomen	423 238	2 010	1 968
Tieto-X	254 000	4 222	4 538
Uponor	50 000	8 990	8 879
<i>Tyskland</i>			
DaimlerChrysler	25 000	6 645	6 689
SAP	15 000	10 280	10 326
Siemens	30 000	11 262	11 076
Wella	10 000	5 229	5 196
<i>Nederländerna</i>			
Euronext	25 000	4 834	4 720
V N U	15 000	3 447	3 398

	Antal	Bokfört värde	Marknads- värde
<i>Frankrike</i>			
Aventis	30 000	13 101	13 127
Axa	115 000	13 605	13 408
BNP Paribas	25 000	8 819	8 849
Carrefour	40 000	15 742	15 472
Havas Advertising	175 000	5 936	5 903
Hermes	13 000	15 543	15 595
Pinault Printemps	12 000	7 682	7 668
Remy Cointreau	25 000	6 812	6 769
Renault	30 000	12 101	12 246
Societe Generale A	17 000	8 572	8 601
Total Fina Elf	22 000	26 760	27 295
<i>Storbritannien</i>			
Aviva	100 000	6 494	6 196
BT Group	100 000	2 980	2 727
Compass Group	300 000	14 718	13 847
GlaxoSmithKline	200 000	36 229	33 344
Serco Group	300 000	6 875	6 420
<i>Schweiz</i>			
Roche	30 000	16 118	18 167
<i>USA*</i>			
AT&T Wireless	125 000	7 434	6 131
Citigroup	70 000	22 402	21 385
Foundry Networks	140 000	10 062	8 556
General Electric	30 000	6 742	6 342
Merck US	46 000	26 771	22 607
Pfizer	71 600	21 118	19 002
Schering Plough	50 000	11 029	9 636
Service Corp	161 500	5 653	4 655
Sun Microsystems	250 000	8 196	6 750
Toys R Us	25 000	2 473	2 170
Trinity Industries	137 500	26 468	22 633
Summa utländska aktier		690 630	670 807

	Antal	Bokfört värde	Marknadsvärde
Nedskrivning av valutor		-19 823	
Summa utländska aktier efter valutanedskrivning		670 807	670 807
<i>Externt förvaltd aktieportfölj</i>			
SEB America		149 607	113 653
Nedskrivning		-35 954	
SEB America efter nedskrivning		113 653	113 653
<i>Externa aktiefonder</i>			
Eikos		50 000	58 282
Zenit		100 000	108 893
Valhalla		7 200	7 125
Valutanedskrivning		-75	
Valhalla efter valutanedskrivning		7 125	7 125
Summa externa aktiefonder		157 125	174 300
Summa aktier totalt		2 653 857	2 711 021

* Flexibel valutatermin

Stiftelsen har valutasäkrat utländska aktietillgångar motsvarande 5 MUSD till kursen 9,32 med hjälp av en s.k. flexibel termin. Den flexibla terminen består av en förvärvad sälloption som ger stiftelsen rätt att sälja USD till kursen 9,32 och en utställd s.k. Reversed knock-in köpoption. Den utställda optionen innebär en risk såtillvida att stiftelsen måste sälja 5 MUSD till 9,32 SEK/USD om dollarkursen vid något tillfälle under perioden 2002-06-24–2003-06-24 noteras till 10,525 SEK/USD eller högre. Vid bokslutsdagen noterades dollarn till 8,68 SEK/USD.

Not 16. Övriga fordringar

	2002	2001
Hysesfordringar m.m.	3	84
Fordran SPP	1 072	-
Sålda ej betalda värdepapper	-	174 286
Övrigt	484	615
Summa	1 559	174 985

Not 17. **Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter**

	2002	2001
Upplupna räntor	34 231	38 876
Förutbetalda kostnader	<u>572</u>	<u>626</u>
Summa	34 803	39 502

Not 18. **Eget kapital, bokfört värde**

	Bundet eget kapital	Fritt eget kapital	Eget kapital
	(Jubileums- donationen och Erik Rönnbergs donationer)	Kultur- donationen	Balanserat resultat
Eget kapital 2001-12-31	3 009 419	4 473 893	7 483 312
Omföring av Kulturdonationen till fritt eget kapital	-1 500 000	1 500 000	
Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde 1989–2001	769 022		-769 022
Avsättning för bevarande av realvärde 1994–2001		147 633	-147 633
Justerat eget kapital 2001-12-31	2 278 441	1 647 633	3 557 238
Avsättning för bevarande av donationernas realvärde	49 442	35 753	-85 195
Årets resultat			-1 388 746
Beviljade forskningsmedel			-349 971
Eget kapital 2002-12-31	2 327 883	1 683 386	5 744 595

Not 19. **Eget kapital, marknadsvärde**

	Bundet eget kapital	Fritt eget kapital		Eget kapital
	(Jubileums- donationen och Erik Rönbergs donationer)	Kultur- donation- en	Balanserat resultat	
Eget kapital 2001-12-31	3 926 074		4 034 374	7 960 448
Omföring av Kulturdonationen till fritt eget kapital	-1 647 633	1 647 633		
Justerat eget kapital 2001-12-31	2 278 441	1 647 633	4 034 374	7 960 448
Avsättning för bevarande av donat- ionernas realvärde	49 442	35 753	-85 195	
Förändring av eget kapital till marknadsvärde			-1 305 995	-1 305 995
Beviljade forskningsmedel			-349 971	-349 971
Eget kapital 2002-12-31	2 327 883	1 683 386	2 293 213	6 304 482

Not 20. **Övriga kortfristiga skulder**

	2002	2001
Personalens källskatt	420	533
Köpta ej betalda värdepapper	12 037	291 326
Deposition av hyra	-	60
Skatteskulder	119	744
Förvaltning av medel från Sida	-	393
Förvaltning av medel från Vetens- skapsrådet	740	2 944
Förvaltning av medel från riksdag- en	139	144
Atrium fastigheter	-	51
Kortfristig del av in-teckningslån		249
Summa	13 455	296 444

Not 21. **Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter**

	2002	2001
Sociala avgifter	367	458
Intjänade ej uttagna semesterdagar	500	554
Särskild löneskatt på pensionsförsäkringspremier	454	501
Upplupna löner	2 311	3 028
Upplupna räntor in-teckningslån	348	490
Förutbetalad hyresintäkt	3 664	1 953
Övrigt fastigheter	728	1 047
Övriga upplupna kostnader	283	376
Summa	8 655	8 407

Not 22. **Ställda säkerheter**

	2002	2001
<i>För egna avsättningar och skulder</i>		
<i>Avseende skuld för in-teckningslån</i>		
Fastighetsinteckningar	67 914	117 914
Summa	67 914	117 914

Not 23. **Beviljade medel till forskning**

	2002	2001
Medel från Jubileums- donationen inkl. Nils- Eric Svenssons fond	118 360	118 003
Medel från Kulturveten- skapliga donationen	230 716	231 367
Medel från Erik Rönn- bergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar	675	705
Medel från Erik Rönn- bergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnaå- ren	220	220
Summa	349 971	350 295

Stockholm den 7 februari 2003

Eva Österberg
Ordförande

Sonia Karlsson
Vice ordförande

Per Bill

Johan Bygge

Bernt Ekholm

Christer Jönsson

Lars-Erik Klangby

Lennart Kollmats

Mats Larsson

Lars Lilja

Majléne Westerlund Panke

Rune Åberg

Dan Brändström
Verkställande direktör

Revisionsutlåtande

Till styrelsen i Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Org. nr 802012-1276

Vi har granskat årsredovisningen och bokföringen samt styrelsens förvaltning i Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond för år 2002. Det är styrelsen som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen. Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och förvaltningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionssed i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga fel. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens tillämpning av dem samt att bedöma den samlade informationen i årsredovisningen. Vi har granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i stiftelsen för att kunna bedöma om styrelseledamot är ersättningsskyldig mot stiftelsen, om skäl för entledigande föreligger eller om ledamoten på annat sätt handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförordnandet. Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med stiftelselagen.

Styrelseledamöterna har inte handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförordnandet.

Stockholm den 11 februari 2003

PricewaterhouseCoopers AB

Ulrika Granholm Dahl

Auktoriserad revisor

Donationernas marknadsvärde (belopp i KSEK)

De medel som Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond förvaltar härrör från fem olika donationer.

- Donation från Sveriges Riksbank för att främja och understödja vetenskaplig forskning (Jubileumsdonationen)
- Nils-Eric Svenssons fond
- Kulturvetenskapliga donationen
- Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar
- Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren

(För en mer utförlig beskrivning av ändamålen för de olika donationerna hänvisas till avsnittet ”Den forskningsstödande verksamheten”).

Samtliga medel som donerats till Riksbankens Jubileumsfond samförvaltas. Avkastningen från de olika donationerna skall emellertid gå till olika ändamål. Stiftelsens totala avkastning på förvaltade medel måste därför fördelas på de olika donationerna.

Vid ingången av år 2002 var marknadsvärdet för de olika donationerna följande:

1.	Jubileumsdonationen inklusive Nils-Eric Svenssons fond	5 172 008	(64 9713 %)
2.	Kulturvetenskapliga donationen	2 765 358	(34 7387 %)
3.	Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar	17 623	(0 2214 %)
4.	Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren	5 459	(0 0686 %)
	Totalt eget kapital till marknadsvärde 2001-12-31	7 960 448	

Riksbankens Jubileumsfonds totala avkastning år 2002 (bokföringsmässigt resultat + förändring av ej realiserade vinster = -1 388 746 + 82 751 = -1 305 995) skall proportioneras ut på de olika donationerna.

1.	<i>Jubileumsdonationen inklusive Nils-Eric Svenssons fond</i>	
	Ingående värde	5 172 008
	Andel av årets totala avkastning	-848 522
	Årets anslag	-118 360
	Marknadsvärde 2002-12-31	4 205 126

Anslagen från Nils-Eric Svenssons fond har inte någon direkt koppling till avkastningen på förvaltade medel. Styrelsen för Riksbankens Jubileumsfond har förbundit sig att se till att anslagen per år kan uppgå till ett visst belopp – som för år 2002 är 300. Donationen skall anses vara förbrukad vid utgången av år 2015. I denna sammanställning har därför Nils-Eric Svenssons fond slagits ihop med Jubileumsdonationen.

2.	<i>Kulturvetenskapliga donationen</i>	
	Ingående värde	2 765 358
	Andel av årets totala avkastning	-453 686
	Årets anslag	-230 716
	Marknadsvärde 2002-12-31	2 080 956

3.	<i>Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar</i>	
	Ingående värde	17 623
	Andel av årets totala avkastning	-2 891
	Årets anslag	-675
	Marknadsvärde 2002-12-31	14 057

4.	<i>Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren</i>	
	Ingående värde	5 459
	Andel av årets totala avkastning	-896
	Årets anslag	-220
	Marknadsvärde 2002-12-31	4 343

	Totalt eget kapital till marknadsvärde 2002-12-31	6 304 482
--	--	------------------